

Organizacje pozarządowe a sędziowie ETPC

2009 - 2019

Luty 2020

ECLJ we współpracy
z stowarzyszeniem PDP

Grégor Puppink i Delphine Loiseau

Autorzy dziękują wszystkim, którzy okazali im wsparcie i doradzali w trakcie przygotowywania tego raportu, w szczególności prawnikom, członkom magistratury i byłym członkom ETPC (Europejskiego Trybunału Praw Człowieka).

Europejskie Centrum Prawa i Sprawiedliwości (European Centre for Law and Justice – ECLJ) jest świadome niezmiernego znaczenia systemu ochrony praw człowieka w Europie i konieczności jego zachowania, dlatego ma nadzieję, że niniejszy raport zostanie uznany za pozytywny wkład we właściwe funkcjonowanie Trybunału.

Strasbourg, 6 stycznia 2020 r.

Dr Grégor Puppinck jest Dyrektorem ECLJ i członkiem Komitetu Ekspertów ds. Reformy Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Delphine Loiseau jest pracownikiem naukowym w ECLJ.

Europejskie Centrum Prawa i Sprawiedliwości (European Centre for Law and Justice – ECLJ) to międzynarodowa organizacja pozarządowa zajmująca się promocją i ochroną praw człowieka w Europie i na świecie. ECLJ posiada specjalny Status Doradczy przy Organizacji Narodów Zjednoczonych/ECOSOC od 2007 r.

ECLJ zajmuje się kwestiami prawnymi, legislacyjnymi i kulturowymi poprzez wdrażanie skutecznej strategii doradztwa, edukacji i postępowania sądowego. ECLJ doradza zwłaszcza w zakresie ochrony wolności religijnych i godności jednostki przy Europejskim Trybunale Praw Człowieka i innych mechanizmów zapewnianych przez Organizację Narodów Zjednoczonych, Radę Europy, Parlament Europejski, Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) i inne.

ECLJ opiera swoje działania na „duchowych i moralnych wartości[ach] stanowiących wspólne dziedzictwo narodów i źródło zasad wolności osobistej, swobód politycznych i praworządności, które stanowią podstawę każdej prawdziwej demokracji” (Preambuła Statutu Rady Europy).

European Centre for Law and Justice
4 Quai Koch, 67000 Strasbourg
secretariat@eclj.org
www.eclj.org

Oryginał w języku francuskim
Tłumaczenie – BMG oraz ECPS.

© ECLJ, 2020
Strasbourg

Spis treści

I. Powiązania zawodowe między organizacjami pozarządowymi a sędziami	6
Faktograficzna prezentacja tych powiązań	6
Przyczyny	9
II. Interakcje z organizacjami pozarządowymi podczas kadencji sędziów	10
A. Działania tych organizacji pozarządowych przed Trybunałem	10
O znaczeniu działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe	10
O <i>amici curiae</i>	12
O braku transparentności	12
B. Sędziowie zajmujący się sprawami wniesionymi przez „ich” organizację pozarządową, bądź ze wsparciem z „ich” strony	14
Powiązania sędziów i organizacji	15
Nieliczne wyłączenia ze względu na powiązania między sędziami a organizacjami pozarządowymi	17
III. Pytania	18
Wyjątkowa i polityczna władza ETPC	18
Nierówności systemu	19
Podmioty prywatne bez legitymacji demokratycznej	19
Wpływowe podmioty prywatne	20
Wyzwanie dla zasady równości wobec prawa	20
Brak gwarancji dotyczącej niezawisłości i bezstronności sędziów	20
Porównanie z sędziami będącymi wcześniej członkami służby cywilnej swoich rządów	22
Brak pluralizmu w interpretacji praw człowieka	23
IV. Rozwiązania?	23
Unikanie powoływania działaczy na stanowisko sędziego	23
Zapewnienie transparentności interesów	24
Formalizacja procedur wyłączenia się i wykluczenia	24
Załączniki	26

Organizacje pozarządowe i sędziowie ETPC

Dr Grégor Puppink

Powstało już wiele badań, w których opisano i przeanalizowano to, jak organizacje pozarządowe (NGO) interweniują w sądach międzynarodowych i organach quasi-sądowych¹, w szczególności przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (ETPC)². W badaniach tych skupiono się na analizie działań organizacji pozarządowych, które pełniły rolę wnioskodawców, przedstawicieli czy interwenientów stron trzecich³, jak również na analizie ich wkładu w monitorowanie egzekwowania wyroków. Przedstawiono różnorodność, wpływ i przydatność działań organizacji pozarządowych. W niniejszym badaniu poruszana jest ta sama kwestia z komplementarnego punktu widzenia: mianowicie stosunków między organizacjami pozarządowymi a sędziami. Stosunki te nie ograniczają się do formalnych kanałów współpracy tych organizacji z Trybunałem; są także znacznie głębsze i bardziej nieformalne, jako że Trybunał składa się, w znacznej części, z byłych współpracowników organizacji pozarządowych.

Po zapoznaniu się z *curriculum vitae*⁴ sędziów, którzy zasiadali w Trybunale przez ostatnich dziesięć lat (między 1 stycznia 2009 r. a 1 października 2019 r.) możliwe było zidentyfikowanie siedmiu organizacji pozarządowych, które nie tylko aktywnie angażują się w Trybunale, lecz także co najmniej jeden sędzia stały ETPC zasiadający w nim od 2009 r. był wcześniej stałym współpracownikiem jednej z nich. Wydaje się, że spośród stu sędziów stałych, którzy zasiadali w Trybunale w tym okresie, dwudziestu dwóch było silnie powiązanych, zanim zostali wybrani sędziami, z jedną lub więcej z tych siedmiu organizacji, czy to jako administratorzy, czy to jako osoby finansowane przez te organizacje, czy też jako znaczący i regularni uczestnicy ich działań. Ponadto, biorąc pod uwagę bardziej pośrednie powiązania, do tej listy można dodać wielu innych sędziów.

Jednak w ramach niniejszego badania zaobserwowano także interakcję między organizacjami pozarządowymi a sędziami już po tym, jak sędziowie rozpoczynają urzędowanie. Po przeanalizo-

¹ Zob. zwł. Luisa Vierucci, “NGOs before international courts and tribunals”, w: *NGOs in international law: efficiency in flexibility?* / red. Pierre-Marie Dupuy, Luisa Vierucci. – Cheltenham; Northampton, Mass.: Edward Elgar, 2008, s. 155-180.

² Zob. zwł. A. Cichowski, “Civil society and the European Court of Human Rights”, w: *The European Court of Human Rights between law and politics* / red. Jonas Christoffersen i Mikael Rask Madsen. – Oxford; New York: Oxford University Press, 2011 r., s. [77] – 97; Laura Van Den Eynde, “The ECtHR's enigmatic relationship with civil society organisations”, w: *Human rights as a basis for reevaluating and reconstructing the law : acts of the 4th ACCA Conference held in Louvain-la-Neuve on May 29th, 2015* / Arnaud Hoc, Stéphanie Wattier i Geoffrey Willems (red.). – Bruxelles: Bruylant, 2016 r., s. [199]-211; Julie Ringelheim, « Le rôle des ONG dans le contentieux international des droits de l'homme », *Journal européen des droits de l'homme*, n° 2 (X 2018 r.), s. 71-125; Antoni Nowicki Marek, “The Role of Non-Governmental Organisations in Proceedings Before the ECtHR”, w *Reforming the European Convention on Human Rights: A Work in Progress, A compilation of publications and documents relevant to the ongoing reform of the ECHR, Prepared by the Steering Committee for Human Rights (CDDH)*. – Strasburg: Council of Europe Publishing, 2009, s. 177-180.

³ Laurence Burgogue-Larsen, « Les interventions éclairées devant la Cour européenne des droits de l'homme ou le rôle stratégique des amici curiae », w *La conscience des droits: mélanges en l'honneur de Jean-Paul Costa* / [praca w koordynacji z Patrickiem Titium i wykonana z pomocą Patricii Dumaine]. – Paris: Dalloz, 2011, s. [67]-82; Nicole Bürli, *Third-party interventions before the European Court of Human Rights: amicus curiae, member-State and third-party interventions*, Intersentia, 2017 r.; Emmanuel Decaux (ed.) *La tierce intervention devant la Cour européenne des droits de l'homme et en droit comparé : Proceedings of the symposium organized at the University Panthéon-Assas (Paris II), Bruxelles : Bruylant : Nemesis, 2009 r.*; Françoise Elens-Passos, « La tierce intervention dans la procédure devant la Cour européenne des droits de l'homme », w *Regards croisés sur la protection nationale et internationale des droits de l'homme, Liber amicorum Guido Raimondi / Linos-Alexandre Sicilianos ... [i in.]* (red.). – Tilburg: Wolf Legal Publishers (WLP), 2019 r., s. 255-275; F. Lonardo, “Il ruolo dell’amicus curiae negli organismi giurisdizionali internazionali”, Roma, *Biblioteca della Rivista di studi politici internazionali* (Nuova Serie), n° 3, 2009 r.

⁴ Opublikowane na stronie Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy (ZRPE).

waniu 185 spraw, w których owe siedem organizacji pozarządowych wyraźnie angażowało się na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat dostrzeżono, że w wielu sytuacjach sędziowie zasiadali w sprawach wniesionych lub wspieranych przez organizację pozarządową, z którą współpracowali. Powiązania między sędziami a organizacjami pozarządowymi są tym samym głębsze i bardziej złożone niż to zazwyczaj się wydaje. Celem niniejszego badania, w oparciu o przeprowadzoną dogłębną analizę (patrz załączniki), jest przybliżenie tej istotnej rzeczywistości, a następnie określenie jej przyczyn, opisanie trudności, jakie ze sobą niesie oraz przedstawienie środków zaradczych.

Ponad to, celem tego badania jest przyczynienie się do poprawnego funkcjonowania europejskiego systemu ochrony praw człowieka, zwłaszcza jeśli chodzi o jego niezależność, która musi być gwarantowana w odniesieniu do władzy nie tylko państw członkowskich, lecz także znaczącego wpływu dużych organizacji pozarządowych.

Samo ECLJ jest od ponad dwudziestu lat jedną z najbardziej aktywnych organizacji pozarządowych przed Trybunałem.

I. Powiązania zawodowe między organizacjami pozarządowymi a sędziami

Faktograficzna prezentacja tych powiązań

Zidentyfikowano siedem organizacji pozarządowych aktywnych przed Trybunałem, a wśród byłych współpracowników tych organizacji co najmniej jedną osobę, która służyła jako sędzia stały ETPC od 2009 r. Są to (w kolejności alfabetycznej) [wg nazw anglojęzycznych – przyp. tłum.] Centrum A.I.R.E. (Advice on Individual Rights in Europe Center – A.I.R.E. Center), Amnesty International, Międzynarodowa Komisja Prawników (International Commission of Jurists – ICJ), sieć komitetów i fundacji helsińskich⁵, Human Rights Watch (HRW)⁶, Interights (International Center for the Judicial Protection of Human Rights), oraz Fundacja Społeczeństwa Otwartego (Open Society Foundation – OSF) i jej różne oddziały, w szczególności Inicjatywa Sprawiedliwości Społeczeństwa Otwartego (Open Society Justice Initiative – OSJI).

Współpraca między organizacjami pozarządowymi a przyszłymi sędziami odbywa się w różnym stopniu, od pełnienia oficjalnych obowiązków w takiej organizacji do znaczącego uczestnictwa w jej działaniach⁷.

Te zobowiązania związane są ze swobodą jednostki, ale powinny być przywoływane, gdy tylko takie organizacje są aktywne przed Trybunałem. Niniejsza prezentacja jest zapewne niekompletna, ponieważ udokumentowana jest głównie informacjami przedstawionymi w ramach procesu selekcji sędziów oraz dostępnymi na stronie internetowej Zgrupowania Parlamentarnego Rady Europy (ZPRE). W tabeli nie wspomniano o osobach, które uczestniczyły, nawet w sposób regularny,

⁵ Helsińska Fundacja Praw Człowieka (Polska) (HFPC), Grecki Monitor Helsiński (Greek Helsinki Monitor), Rumuński Komitet Helsiński (Stowarzyszenie na rzecz obrony Praw Człowieka w Rumunii – Komitet Helsiński (APADOR-CH)), Węgierski Komitet Helsiński, Bułgarski Komitet Helsiński, Norweski Komitet Helsiński, Komitet Helsiński na rzecz obrony Praw Człowieka w Republice Macedonii (Helsinki Committee for Human Rights of the Republic of Macedonia), Komitet Helsiński na rzecz obrony Praw Człowieka w Mołdawii (Human Rights in Moldova)... Te organizacje pozarządowe stanowiące sieć helsińską były zorganizowane przez Międzynarodową Helsińską Federację na rzecz Praw Człowieka aż do 2007 r., kiedy to została ona rozwiązana.

Zob. organizacja Human Rights House Foundation, która zrzesza niektóre z tych Komitetów i Fundacji: <https://humanrightshouse.org/> (dostęp: 12.12.2019) albo Platforma Solidarności Społecznej (Civic Solidarity Platform), która wśród swoich wielu członków ma Komitety Helsińskie, Helsińską Fundację Praw Człowieka (Polska): <https://www.civicsolidarity.org/members> (dostęp: 31.12.2019).

⁶ Pierwotnie w 1978 r. ta organizacja nazywała się Helsinki Watch. W 1988 r. Helsinki Watch i jej podmioty stowarzyszone przekształcono w Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/our-history> (dostęp: 12.12.2019).

⁷ Wszystkie informacje dotyczące sędziów znaleziono głównie w CV zamieszczonych w sieci przez Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europejskiej (ZRPE) w momencie wyboru sędziów albo przez wyszukanie informacji w sieci.

w spotkaniach i konferencjach organizowanych przez te organizacje, czy też o przynależności do tych organizacji. Niektórzy sędziowie współpracowali również z innymi organizacjami pozarządowymi, ale nie wspomniano o nich w tym badaniu, ponieważ nie są one aktywne w Trybunale Strasburskim. W badaniu nie omówiono także działalności sędziów *ad hoc*. Nie jest też, oczywiście, brana pod uwagę przynależność polityczna, religijna czy inne powiązania osobiste. Nazwy stron zainteresowanych wymieniane są tylko z konieczności.

A.I.R.E. Center – sędzia Tim Eicke był członkiem Rady Dyrektorów w latach 2000-2008.

Amnesty International (AI) – trzech sędziów współpracowało w różnym stopniu z tą organizacją pozarządową.

Sędzia Paulo Pinto de Albuquerque był członkiem Krajowej Rady Administracyjnej Amnesty International – Portugalia (National Administration Board of Amnesty International-Portugal) w latach 2008-2012⁸. Sędzia Ján Šikuta również był powiązany z Amnesty International⁹. Sędzia Gilberto Felici uczestniczył w sekcji ochrony praw człowieka Amnesty International w latach 1993-1995.

Komitety Helsińskie – siedmiu sędziów współpracowało w różnym stopniu z krajowymi oddziałami tej sieci. Sędzia Yonko Grozev założył Komitet Bułgarski, sędzia Zdravka Kalaydjieva była jednym z jej członków. Inni sędziowie zorganizowali albo wspierali różne programy i grupy robocze. Są to sędziowie Lech Garlicki, Jolien Shukking i Ján Šikuta. Sędzia Ayşe Işıl Karakaş była członkiem Helsińskiego Zgromadzenia Obywatelskiego (Helsinki Citizens' Assembly)¹⁰. Sędzia Ganna Yudkivska współpracowała w mniejszym zakresie: uczestniczyła w szkoleniach organizowanych przez Komitet Helsiński i reprezentowała go przed sądem.

Międzynarodowa Komisja Prawników (International Commission of Jurists – ICJ) – pięcioro sędziów pełniło następujące funkcje:

- Sędzia Iulia Motoc była członkiem Rady Komisji aż do 2013 r.
- Sędzia Jolien Schukking była tam ekspertem w latach 2014 i 2016.
- Sędzia Ineta Ziemele założyła w 1995 r. łotewską sekcję ICJ i od tamtej pory była jej członkiem.
- Sędzia Ireneu Cabral-Barreto jest członkiem grupy „Prawo i sprawiedliwość” (Law and Justice) w portugalskiej sekcji ICJ¹¹.
- Sędzia Gabriele Kucsko-Stadlmayer była członkiem stałym austriackiego ICJ od 2000 r.

Human Rights Watch – sędzia Darian Pavli był badaczem w tej organizacji w latach 2001-2003.

Interights – sędzia Tim Eicke był członkiem zarządu w latach 2004-2015.

Fundacja Społeczeństwa Otwartego (Open Society Foundation – OSF) – dwunastu sędziów współpracowało w różnym stopniu z tą organizacją:

- Sędzia Lech Garlicki był członkiem programu „jednostka-wobec-Państwa” (“individual-against-State”) na Uniwersytecie Środkowoeuropejskim od 1997 r., a także uczestniczył w wielu programach edukacyjnych we współpracy z Instytutem Społeczeństwa Otwartego (Open

⁸ Należy podkreślić, że Pinto de Albuquerque jest, jak nam wiadomo jedynym sędzią, który wyraźnie zobowiązał się do rezygnacji z pełnienia swoich funkcji w organizacji pozarządowej w razie, gdyby został wybrany do Trybunału, pokazując, że był świadomy ryzyka zaistnienia konfliktu interesów (patrz jego CV na stronie ZRPE).

⁹ Patrz komentarze sędziego w jego CV na stronie ZRPE.

¹⁰ Ta sieć osób, ruchów i organizacji nigdy nie należała do byłej Międzynarodowej Helsińskiej Federacji na rzecz Praw Człowieka. Z drugiej strony stosowanie nazwy „Helsinki” oraz udział jej krajowych oddziałów w inicjatywach wspólnych dla tych Komitetu Helsińskiego skłoniły nas do utożsamienia tych dwóch sieci „helsińskich”, tzn. Zgromadzenia Obywatelskiego (Citizens' Assemblies) oraz Komitetów Helsińskich.

¹¹ W CV tego sędziego, dostępne na stronie ZRPE, nie podano dat pełnienia tej funkcji. W każdym razie musiał pełnić tę funkcję w momencie wybrania go na sędziego w ZRPE, bo wspomina o tym w swoim CV.

- Society Institute) w Budapeszcie i z Uniwersytetem Środkowoeuropejskim w Budapeszcie, uniwersytet założony i finansowany przez OSF¹².
- Sędzia Yonko Grozev był członkiem zarządu Instytutu Społeczeństwa Otwartego (Open Society Institute) w Bułgarii w latach 2001-2004, jak również członkiem zarządu Inicjatywy Sprawiedliwości Społeczeństwa Otwartego (Open Society Justice Initiative – OSJI, Nowy Jork), w latach 2011-2015.
 - Sędzia Egidijus Kūris był członkiem zarządu Fundacji Społeczeństwa Otwartego (OSF) na Litwie w latach 1993-1995, członkiem rady koordynującej w latach 1994-1998, ekspertem ds. programu wydawniczego w latach 1999-2003 i członkiem innej rady w latach 1999-2003. Tym samym był tam aktywny od 1993 r. do 2003 r.
 - Sędzia Julia Laffranque była, w latach 2000-2004, członkiem Rady Wykonawczej Centrum Nauk Politycznych (Center for Political Studies) – PRAXIS, organizacji założonej w 2000 r. i od tamtej pory finansowanej przez Instytut Społeczeństwa Otwartego.¹³
 - Sędzia Ljiljana Mijović była członkiem Rady Wykonawczej Fundacji Społeczeństwa Otwartego w Bośni i Hercegowinie w latach 2001-2004, jak również członkiem bośniackiego zespołu projektowego OSF w 2001 r.
 - Sędzia Mārtiņš Mits uczył w 1999 w Szkole Prawa w Rydze (Riga Law School),¹⁴ której został wice-rektorem, jak również w Centrum Szkolenia Sądowego (Judicial Training Center) w Łotwie, obie założone i finansowane przez Społeczeństwo Otwarte Łotwa (Open Society of Latvia).
 - Sędzia Darian Pavli, były student Uniwersytetu Środkowoeuropejskiego, był prawnikiem w Instytucie Sprawiedliwości Społeczeństwa Otwartego (OSJI) w latach 2003-2015, a potem dyrektorem programowym w OSF na Albanii w latach 2016-2017.
 - Sędzia András Sajó był członkiem zarządu Inicjatywy Sprawiedliwości Społeczeństwa Otwartego (OSJI, Nowy Jork) w latach 2001-2007, a także profesorem Uniwersytetu Środkowoeuropejskiego w Budapeszcie w latach 1992-2008.
 - Sędzia Ján Šikuta był członkiem komitetów eksperckich Fundacji Społeczeństwa Otwartego na Słowację w latach 2000-2003. Nie otrzymał wynagrodzenia za pełnienie tej funkcji.
 - Sędzia Ksenija Turković była członkiem zarządu Instytutu Społeczeństwa Otwartego na Chorwację w latach 2005-2006 i członkiem zespołu badawczego w tej samej organizacji w latach 1994-1998.
 - Sędzia Nebojša Vučinić jest autorem artykułów dla Instytutu Społeczeństwa Otwartego i przyczynił się do powstania ich raportów w latach 2005 i 2008; jest także członkiem zarządu dwóch organizacji pozarządowych finansowanych przez OSF.
 - Sędzia Ineta Ziemele uczyła od 2001 r. w Szkole Prawa w Rydze (Riga Law School), założonej i współfinansowanej przez Społeczeństwo Otwarte – Łotwa.

Inni wreszcie sędziowie współpracowali w mniej formalny sposób;¹⁵ dlatego też nie będą uwzględnieni w pozostałej części niniejszej analizy.

¹² Uniwersytetowi Środkowoeuropejskiemu przyznano 880 milionów dolarów. <https://www.chronicle.com/article/For-President-of-Central/65338/> (dostęp: 31.12.2019).

¹³ <http://www.praxis.eu/en/organisation/think-tank/> (dostęp: 31.12.2019).

¹⁴ OSF założyło i współfinansuje Riga Law School wraz z rządami Szwecji i Łotwy.

¹⁵ Zob. np., sędzia Bošnjak, który był członkiem zespołu Peace Institute (Institute for Contemporary Social and Political Studies) w 2005 r. w ramach projektu współfinansowanego przez Instytut Społeczeństwa Otwartego.

¹⁵ Ta organizacja pozarządowa znajduje się na liście organizacji pozarządowych finansowanych przez Fundację Społeczeństwa Otwartego i będących partnerem tej fundacji.

¹⁵ Był mówcą podczas konferencji z dnia 26 maja 2006 r. zorganizowanej przez Peace Institute (Institute for Contemporary Social and Political Studies).

¹⁵ Sędzia Armen Harutyunyan wykladał w 2007 i 2008 r. na Uniwersytecie Środkowoeuropejskim i w instytutach Open Society Foundation. Sędzia Zdravka Kalaydjieva założyła organizację pozarządową „Bułgarscy Prawnicy na rzecz Praw Człowieka” (Bulgarian Lawyers for Human Rights) i była jej członkiem w latach 1993-2008 (a później od 2015 r.). Ta organizacja była finansowana w szczególności przez Instytuty Społeczeństwa Otwartego w Nowym Jorku i Sofii. Udzielała także lekcji w ramach kursu szkoleniowego dla praktykujących prawników z byłych republik sowieckich Azji Środkowej, zorganizowanego przez Instytut Społeczeństwa Otwartego w Bishkek, Kirgistanie w 1999 r. Sędzia Anatoly Kovler uczył w 1997 i 1998 r. w Soros Foundation w Kirgistanie. Sędzia Boštjan Zupančič wykladał na Uniwersytecie Środkowoeuropejskim w Budapeszcie w 1997 r.

To zjawisko nie jest ograniczone do członków Trybunału. Na przykład Nils Muižnieks, Komisarz ds. praw człowieka przy Radzie Europy w latach 2012-2018, również pełnił rolę dyrektora programowego w Społeczeństwie Otwartym – Łotwa aż do 2012 r. W 2009 r. wyjaśnił, że Społeczeństwo Otwarte pragnie stworzyć nowego człowieka – *homo sorosensus* (w nawiązaniu do Sorosa¹⁶) – człowieka stowarzyszenia otwartego, zamiast *homo sovieticus*¹⁷. W trakcie pełnienia swoich oficjalnych obowiązków potępił wiele inicjatyw rządu węgierskiego, zwłaszcza tzw. ustawę „*anty-Sorosową*”¹⁸.

Przyczyny

Należy przypomnieć, że Trybunał ma tylu sędziów, ile jest państw członkowskich będących stronami konwencji. Jeśli fotel jest pusty, odpowiedni rząd przygotowuje i przedkłada listę trzech kandydatów do ZRPE, które następnie wybiera jedną z tych osób na jednorazowy okres dziewięciu lat. ZRPE może odrzucić całą listę¹⁹.

Istnieje wiele przyczyn, dla których prawnicy z organizacji pozarządowych wybierani są do ETPC. Jedną z nich wynika z faktu, że w niektórych krajach prawnicy, zarówno posiadający doświadczenie w kwestiach dotyczących praw człowieka, jak również będący do pewnego stopnia niezależni od rządu, znajdują się głównie w organizacjach pozarządowych. Jest to tym silniejsze, im bardziej znacząca jest obecność i wpływ pewnych organizacji pozarządowych w „małych” krajach. Większość sędziów, którzy byli opłacanymi pracownikami czy oficjalnymi przedstawicielami takich organizacji pochodzi z Albanii, Bośni i Hercegowiny, Bułgarii, Chorwacji, Węgier, Łotwy i Rumunii. Na przykład w Albanii, która jest krajem biednym i ma duży problem z korupcją²⁰, dwóch z trzech kandydatów na sędziego w 2018 r. było liderami w Fundacji Społeczeństwa Otwartego. Na sędziego wybrano jednego z tych kandydatów²¹. Fundacja Społeczeństwa Otwartego od 1992 r. zainwestowała w ten kraj ponad 131 milionów dolarów²². Podobnie ostatnich dwóch sędziów wybranych z Łotwy to współpracownicy Szkoły Prawa w Rydze, założonej przez Fundację Sorosa w Łotwie, która zainwestowała w ten kraj ponad 90 milionów dolarów w latach 1992-2014²³. Dwóch nowo wybranych bułgarskich sędziów również pochodzi z organizacji pozarządowych wspieranych przez OSF²⁴. W takich małych krajach

¹⁶ George Soros (ur. 1930 w Budapeszcie) amerykański inwestor giełdowy pochodzenia węgiersko-żydowskiego, multimiliarder, fundator Fundacji Społeczeństwa Otwartego i licznych innych fundacji, manipulujących opinią społeczną w społeczeństwach wielu krajów.

¹⁷ Nils Muižnieks, *Creating the “Open Society Man” (and Woman!)*, Open Society News, Jesień 2009 r., s. 6 : *“Wielu z nas (tzn. zasłużeni pracownicy, członkowie zarządu lub stypendyści różnych oddziałów Instytutu Społeczeństwa Otwartego) zakładało, że w ciągu dwóch dekad uda nam się stworzyć nowego ‘człowieka społeczeństwa otwartego.’ Ten ‘nowy człowiek’ – homo sorosensus – zastąpiłby homo sovieticus, którego szczątki uległyby powolnemu rozkładowi na śmietniku historii (znajdującego się w ciemnej alei za lśniąщими głównymi ulicami nowych, ‘normalnych’ społeczeństw otwartych, które byśmy zbudowali).”*

https://www.opensocietyfoundations.org/publications/open-society-news-eastern-europe-where-do-open-societies-stand-20-years-later#publications_download (dostęp: 31.12.2019).

¹⁸ « *Hongrie. Le Conseil de l’Europe critique la loi « anti-Soros »* », Ouest France, 15 lutego 2018 r.: <https://www.ouest-france.fr/europe/hongrie/hongrie-le-conseil-de-l-europe-critique-la-loi-anti-soros-5567285> (dostęp: 31.12.2019).

¹⁹ Przypominamy, że proces wyboru sędziów do Trybunału składa się z dwóch etapów: pierwszy jest krajowy – wtedy tworzy się listę trzech kandydatów zasugerowanych przez rząd, a drugi polega na dokonaniu wyboru sędziów z tej listy przez Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europejskiej (ZRPE). Panel doradczy ekspertów ds. kandydatów na wybór na sędziego interweniuje między tymi dwoma etapami, żeby ocenić jakość kandydatów.

²⁰ AFP, *La justice albanaise malade de la corruption*, 18 lipca 2016 r., https://www.lepoint.fr/monde/la-justice-albanaise-malade-de-la-corruption-18-07-2016-2055240_24.php (dostęp: 31.12.2019).

²¹ Dwukrotnie przed tym wyborem ZRPE odrzuciło listę kandydatów “z uwagi na to, że krajowa procedura selekcji nie była zgodna ze standardami wymaganymi przez Zgromadzenie i Komitet Ministrów.”, ZPRE, Progress Report, Doc. 14150 Add. II, 06 października 2016 r.

²² <https://www.opensocietyfoundations.org/newsroom/open-society-foundations-albania> (dostęp: 31.12.2019)

²³ Wcześniej znana pod nazwą Fundacja Sorosa-Łotwa (Soros Foundation-Latvia), zmiana nazwy datuje się od 2014 r.: <https://www.fondsdots.lv/en/foundation-dots/open-society/> (dostęp: 07.01.2020).

²⁴ Sędziowie Grozev i Kalaydjieva byli członkami Instytutów Społeczeństwa Otwartego w Sofii i w Nowym Jorku czy z Bułgarskimi Prawniki na rzecz Praw Człowieka (Bulgarian Lawyers for Human Rights, finansowanej przez Fundację Społeczeństwa Otwartego), bądź współpracowali z nimi. Zob. Załącznik.

współpraca z OSF i jej fundacjami stała się nieuchronna dla osób uczestniczących w sprawach społecznych i medialnych. Są dużymi pracodawcami i fundatorami. OSF obecnie wydaje ponad 90 milionów euro rocznie w Europie, głównie w Europie Wschodniej i na Bałkanach²⁵.

Obecność byłych współpracowników organizacji pozarządowych w Trybunale została wzmocniona przez przyjęcie „Wytycznych Komitetu Ministrów dotyczących wyboru kandydatów na urząd sędziego w Europejskim Trybunale Praw Człowieka” („Guidelines of the Committee of Ministers on the selection of candidates for the post of judge at the European Court of Human Rights”) – nowej procedury wyboru kandydatów na urząd sędziego, która przewiduje interwencję organizacji pozarządowych na każdym etapie krajowej fazy tej procedury²⁶. **?! Są upoważnieni „albo do zaproszenia odpowiednich osób do aplikowania na urząd albo do nominowania takich osób”²⁷**. Organ krajowy odpowiedzialny za przedłożenie listy kandydatów rządowi może także uwzględnić przedstawicieli organizacji pozarządowych²⁸. Wreszcie, organizacje pozarządowe także interweniują, nieformalnie, poprzez lobbowanie deputowanych do ZRPE, aby przekonać ich do wyboru swojego kandydata.

Wysoki odsetek sędziów pochodzących z organizacji pozarządowych wynika także z tego, że rządy mogą na kandydatów do Trybunału przedstawić prawników bez doświadczenia sądowego. Dlatego też 51 ze 100 sędziów, którzy zasiadali w Trybunale na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat nie było z zawodu członkami magistratury. Obserwujemy także, że spośród dwudziestu dwóch sędziów mających powiązania z tymi organizacjami pozarządowymi, czternastu nie jest zawodowymi sędziami.

II. Interakcje z organizacjami pozarządowymi podczas kadencji sędziów

A. Działania tych organizacji pozarządowych przed Trybunałem

10

Międzynarodowy system ochrony praw człowieka ustanowiono po II wojnie światowej, aby ograniczyć władzę państw. Doprowadziło to do powstania nowego porządku politycznego, zglobalizowanej władzy złożonej z sieci wpływów i *prawa miękkiego*. Organizacje pozarządowe stały się głównymi aktorami na tym zglobalizowanym normatywnym polu praw człowieka, i to do tego stopnia, że niektóre z nich są teraz bardziej wpływowe w dziedzinie polityki niż wiele państw członkowskich. Posiadają także więcej środków niż budżet operacyjny niektórych organów publicznych zajmujących się ochroną praw człowieka, w tym Europejski Trybunał Praw Człowieka. Niektóre z tych organizacji, np. Komitety helsińskie i Amnesty International, wykonały niesamowitą pracę, zwłaszcza w czasach „żelaznej kurtyny”, i wciąż działają w wielu obszarach. Mimo to, należy odnotować, że od czasu upadku komunizmu bronią znacznie bardziej kontrowersyjnej interpretacji praw człowieka.

Działania organizacji pozarządowych przed Trybunałem mają niezmiernie istotne znaczenie, jednakże brak im transparentności.

O znaczeniu działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe

Siedem organizacji pozarządowych, z których pochodzą sędziowie ETPC, działa przed Trybunałem w ważnych sprawach mogących prawdopodobnie ustanowić precedensy, najczęściej nawiązując

²⁵ <https://www.opensocietyfoundations.org/what-we-do/regions/europe> (dostęp: 31.12.2019).

²⁶ Komitet Ministrów, Posiedzenie 1138, 28-29 marca 2012 r., 4.4 Wytyczne Komitetu Ministrów dotyczące wyboru kandydatów na urząd sędziego w Europejskim Trybunale Praw Człowieka https://www.coe.int/t/dgi/brighton-conference/Documents/Guidelines-explan-selection-candidates-judges_fr.pdf, § 41 (dostęp: 31.12.2019).

²⁷ *Ibid.*, § 44.

²⁸ *Ibid.*, § 48.

do wolności słowa²⁹, prawa do azylu³⁰, praw LGBT³¹, warunków osadzenia w zakładach karnych³² i praw mniejszości³³. Działają zwłaszcza drogą litygacji strategicznej, tzn. poprzez używanie środków sądowych do osiągnięcia bardziej ogólnego celu natury politycznej³⁴. W przypadku ETPC oznacza to, poprzez konkretne sprawy, uzyskanie potępienia krajowych praktyk albo praw sprzecznych z interesami bądź wartościami danej organizacji. Choć orzecznictwo ETPC teoretycznie może działać tylko w zakresie ograniczonym do danej sprawy, ma charakter autorytatywny w czterdziestu siedmiu państwach członkowskich i inspirowało wiele przypadków poza Europą. To strategiczne działanie okazało się szczególnie skuteczne w promowaniu praw osób LGBT w Europie, jak również tych dotyczących surogacji.

Fundacja Społeczeństwa Otwartego (OSF) wyrobiła sobie pozycję najbardziej wpływowej organizacji w tym obszarze. Poprzez swoją politykę zakładania i finansowania innych organizacji, fundacja ta wysunęła się na czoło ważnej sieci organizacji pozarządowych. Cele i działania OSF wzbudziły równie dużo entuzjazmu, co wątpliwości i pytań. Poza swoimi działaniami w kwestiach geopolitycznych, OSF wspiera i finansuje inicjatywy na rzecz, np. wolności słowa, edukacji Romów, jak również liberalizacji narkotyków³⁵, prostytucji³⁶, aborcji, zachowań LGBT, czy praw uchodźców i mniejszości. W ramach sieci OSF Inicjatywa Sprawiedliwości Społeczeństwa Otwartego (OSJI) specjalizuje się w strategicznych postępowaniach sądowych. Organizacja ta, podobnie jak kilka innych, może działać równocześnie przed wszystkimi organami międzynarodowymi, ustanawiających prawo, a tym samym wdrażać globalne strategie ustanawiania nowych standardów międzynarodowych.

Od 2009 r. miało miejsce co najmniej 185 spraw, które doprowadziły do opublikowania wyroku ETPC i w których co najmniej jedna z siedmiu organizacji pozarządowych, z których pochodzą sędziowie, działała w wyraźny sposób. W siedemdziesięciu dwóch sprawach co najmniej jedna organizacja pozarządowa działała wprost jako wnioskodawca³⁷, bądź jako przedstawiciel prawny wnioskodawcy³⁸. W tym samym okresie rzeczne organizacje pozarządowe były upoważnione jako strona trzecia w ponad stu dwudziestu sprawach, które zakończyły się opublikowaniem orzeczenia³⁹. Często z powodu strategicznego znaczenia danej sprawy wiele z tych organizacji pozarządowych

²⁹ Inicjatywa Sprawiedliwości Społeczeństwa Otwartego (OSJI) interweniowała w 10 sprawach z 20 związanych z wolnością słowa (interwencja strony trzeciej i działanie bezpośrednie), Human Rights Watch w 5 sprawach z 14, ICJ w 3 z 32.

³⁰ Jeśli chodzi o prawo do azylu: Amnesty International interweniowała w 8 sprawach z łącznie 22 nawiązujących do tego tematu, HRW w 4 z 14, Interights w 5 z 20, Aire Centre w 11 z 38 albo ICJ w 5 z 32.

³¹ Jeśli chodzi o prawa LGBT: Amnesty International interweniowała w 3 sprawach z 22 nawiązujących do tego tematu, Interights w 3 z 20, Aire Centre w 5 z 38, ICJ w 8 z 32.

³² Helsińskie organizacje pozarządowe interweniowały w ponad 28 sprawach z 95 dotyczących osadzenia w więzieniu i warunków więziennych, Aire Centre w 4 sprawach z 38, ICJ w 3 sprawach z 32.

³³ Jeśli chodzi o prawa mniejszości, OSF podjęło działanie w 2 sprawach z łącznej liczby 20 dotyczących tego obszaru, Interights w 3 sprawach z 20, Aire Centre w 6 sprawach z 38.

³⁴ Wyciąg z Raportu Litygacyjnego 2018 Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (Polska), s. 3: „Litygacja strategiczna jako metoda uzyskiwania przełomowych decyzji w celu zmiany prawa i praktyk nie mogłaby w żadnym wypadku obejść się bez zastosowania takiego środka, jakim jest skarga do ETPC”. Patrz także raport OSJI, « Global Human Rights Litigation Report », kwiecień 2018 r.: <https://www.justiceinitiative.org/uploads/4e9483ab-a36f-4b2d-9e6f-bb80ec1dcc8d/litigation-global-report-20180428.pdf> (dostęp: 06.01.2020).

³⁵ Zob. np.: „Why We Need Drug Policy Reform”, kwiecień 2019 r., <https://www.opensocietyfoundations.org/explainers/why-we-need-drug-policy-reform>

³⁶ Zob. np.: „Understanding Sex Work in an Open Society”, kwiecień 2019 r., <https://www.opensocietyfoundations.org/explainers/understanding-sex-work-open-society>; „Ten Reasons to Decriminalize Sex Work”, April 2015, <https://www.opensocietyfoundations.org/publications/ten-reasons-decriminalize-sex-work>

³⁷ Na podstawie art. 34 Konwencji. Jest tak, np., w sprawie ETPC: „Armenian Helsinki Committee” v. Armenia, Nr 59109/08, 31 marca 2015 r.

³⁸ Na podstawie art. 36 Regulaminu Trybunału. Zob. nasz wykres « Action directe des ONG à la CEDH depuis 2009 » dostępny na stronie ECLJ.

³⁹ Zob. nasz Załącznik 2 « Tierce-intervention des ONG à la CEDH depuis 2009 » dostępny na stronie ECLJ. ECLJ interweniowało jako strona trzecia w 36 sprawach od 2009 r.

łączyło siły, żeby interweniować wspólnie⁴⁰, tym samym demonstrując swoją bliskość doktrynalną. Miało to miejsce, na przykład, w sprawie *A. przeciw Holandii* z dnia 20 lipca 2010 r.⁴¹, i w sprawie *Vallianatos i inni przeciw Grecji*⁴², z dnia 7 lutego 2013 r.

O amici curiae

Ulubionym trybem działania organizacji pozarządowych przed Trybunałem jest działanie poprzez interwencję strony trzeciej⁴³, zwaną także *amicus curiae* (przyjaciół sądu). Ta procedura to praktyka zaimportowana z *Common law*, zgodnie z którą osoba prywatna albo prawna przedstawia Trybunałowi elementy oceny dotyczące sprawy, w której nie jest stroną w postępowaniu wstępnym. Autor interwencji strony trzeciej staje się wtedy „stroną trzecią” w tej sprawie. Ta procedura jest bardzo korzystna, nawet jeśli neutralność i zewnętrżność uczestników często są tylko fasadą. W rzeczy samej, ETPC często musi wyrokować o złożonych i ważkich pytaniach niosących poważne konsekwencje społeczne. Trybunał jest wtedy stawiany ponad władze krajowe, nawet ustawodawcze. Interweniujące organizacje pozarządowe pełnią wtedy rolę eksperta, organu pośredniczącego, ale także lobbysty. Poza informacjami faktograficznymi, zarówno socjologicznymi, jak i prawnymi, organizacje pozarządowe mogą także przedstawić Trybunałowi wiele różnorodnych podejść ideologicznych lub filozoficznych do danej kwestii, przy założeniu, że uczestniczą w tym organizacje pozarządowe o różnych tendencjach i w ten sposób wzbogacają procedurę. Celem interweniowania danej organizacji pozarządowej w danej sprawie jest pouczenie Trybunału i w rezultacie przekonanie go do przyjęcia stanowiska danej organizacji, a w rezultacie przyczynienie się do rozwoju orzecznictwa Trybunału, a przez to – prawa europejskiego. Wpływ interwencji stron trzecich jest zmienny. Może okazać się bez znaczenia, ale może też być znaczący, jeśli Trybunał przyjmie rozumowanie danej organizacji, a nawet je zacytuje.

Europejska Konwencja oraz Regulamin Trybunału przyznają Przewodniczącemu Trybunału uprawnienia do orzekania, a nawet składania spontanicznych wniosków o interwencję stron trzecich „w interesie prawidłowego działania wymiaru sprawiedliwości”. Nie wiadomo, czym kieruje się Trybunał, przyjmując lub odrzucając wnioski stron trzecich; oznacza to zapewne więcej pracy dla sędziego raportującego niż dla Przewodniczącego. Doświadczenie każe przypuszczać, że w niektórych sprawach Trybunał akceptuje wnioski tylko niektórych organizacji pozarządowych, a inne odrzuca, niekoniecznie z poszanowaniem równowagi ideologicznej;⁴⁴ w innych przypadkach decyduje się nie przyjmować żadnego⁴⁵, albo na odwrót, zdaje się akceptować je wszystkie.

O braku transparentności

Ze względu na brak przepisów dotyczących transparentności trudno jest precyzyjnie ustalić wszystkie sprawy, w których organizacje pozarządowe uczestniczyły w Trybunale, zwłaszcza

⁴⁰ W sprawie *M.S.S. przeciw Belgii i Grecji* [GC], Nr 30696/09, 21 stycznia 2011 r., dotyczącej osób szukających azylu w Grecji interweniowały AIRE Centre, Amnesty International oraz Grecki Monitor Helsiński.

⁴¹ ETPC, *A. przeciw Holandii*, Nr 4900/06, 20 lipca 2010 r., §134-137. Następujące organizacje działały wspólnie: Amnesty International, Stowarzyszenie na rzecz Zapobiegania Torturom (Association for the Prevention of Torture), Human Rights Watch, Międzynarodowa Komisja Prawników (ICJ), Interights oraz Redress.

⁴² ETPC, *Vallianatos i inni przeciw Grecji*, Nr 29381/09 i 32684/09, 7 listopada 2013 r. Następujące organizacje interweniowały wspólnie: The Advice on Individual Rights in Europe Centre (AIRE Centre), the International Commission of Jurists (ICJ), the International Federation for Human Rights oraz europejski oddział stowarzyszenia *International Lesbian, Gay, Trans and Intersex Association (ILGA)*.

⁴³ Na podstawie art. 36 Konwencji i art. 44 Regulaminu Trybunału.

⁴⁴ Tak było na przykład w sprawie *Vallianatos i inni przeciw Grecji* w 2013 r. dotyczącej dyskryminacji w zakresie prawnego uznania przez państwo par heteroseksualnych i homoseksualnych, w której cztery organizacje pozarządowe upoważnione do interwencji były wszystkie za ukaraniem Grecji. Były to ICJ, ILGA Europe, International Federation for Human Rights oraz AIRE Centre. ETPC, *Vallianatos i inni przeciw Grecji* [GC], Nr 29381/09 i 32684/09, 7 listopada 2013 r.

⁴⁵ Na przykład w sprawie *Paradiso i Campanelli przeciw Włochom* (No 25358/12, 27 stycznia 2015 r. i ta sama sprawa przed Wielką Izbą, wyrok wydany 24 stycznia 2017 r.), wszystkie wnioski o interwencje zostały odrzucone przez Trybunał.

gdy reprezentowały one wnioskodawców. Teksty, zarówno podsumowania spraw, jak i wyroki opublikowane przez Trybunał, umożliwiają zidentyfikowanie tylko niektórych takich sytuacji.

Dla przykładu, baza danych Trybunału (Hudoc) wskazuje, że Helsińska Fundacja na rzecz Praw Człowieka – Polska interweniowała 9 razy jako przedstawiciel wnioskodawców w sprawach rozpatrywanych i opublikowanych w latach 2009-2019⁴⁶. Jednak zgodnie z raportami ze swojej działalności⁴⁷, organizacja oświadczyła, że w samym tylko roku 2017 złożyła 16 wniosków. Twierdzi także, że broniła trzydziestu dwóch spraw przed ETPC w tym samym roku. Liczby za rok 2018 są mniej więcej takie same⁴⁸. A zatem, z czterech spraw wspomnianych w raportach z działalności Helsińskiej Fundacji na rzecz Praw Człowieka (Helsinki Foundation for Human Rights) wniesionych między czerwcem 2017 r. a listopadem 2018 r., tylko jedna widnieje w bazie danych Hudoc jako powiązana z tą fundacją⁴⁹. W pozostałych trzech sprawach powiązanie prawników wnioskodawcy z zespołem ds. *litygacji strategicznej* tej fundacji nie zostało nadmienione. Kiedy prawnicy ci podejmują działania, trudno jest dowiedzieć się – a nawet może okazać się to niemożliwe – czy działają w osobistym zakresie czy jako członkowie organizacji pozarządowej.

Dlatego też, z szesnastu spraw wniesionych przez prawnika, członka zespołu Polskiej Fundacji Helsińskiej i zakomunikowanych od 1 stycznia 2017 r. (w których jednakże nie zapadł wyrok), tylko cztery są oficjalnie powiązane z Fundacją Helsińską. Podobnie też z pięciu spraw rozpatrywanych przed tą datą, tylko w przypadku jednej wspomniano o polskiej organizacji pozarządowej. Podobnie z siedemnastu wniosków wykreślonych od 1 stycznia 2017 r., tylko w czterech podano rolę organizacji pozarządowej. Jest to tym bardziej rażące w przypadku decyzji o niedopuszczalności, ponieważ w żadnej z dwunastu decyzji nie określono powiązania między prawnikiem a Polską Fundacją Helsińską⁵⁰.

To samo dotyczy sprawy *D.H. i inni przeciw Czechom*⁵¹, w której przewodniczący OSJI pełnił rolę prawnika wnioskodawców, ale sama organizacja nie pojawiła się w trakcie postępowania, choć twierdzi w raporcie ze swojej działalności⁵², że sprawa została podjęta z jej inicjatywy. Jednakże inne organizacja pozarządowe założone lub finansowane przez OSF działały tu wyraźnie jako strony trzecie.

Możemy tu także przytoczyć dziwną sprawę *Pussy Riot* z 2018 r.⁵³, która to grupa była broniona w ETPC przez lidera Inicjatywy Sprawiedliwości Społeczeństwa Otwartego, Yonko Grozeva, tuż przed tym, jak został mianowany na sędziego w tym samym Trybunale.

⁴⁶ Patrz w Aneksie nasze dwie pełne tabele («Action directe des ONG à la CEDH depuis 2009»; «Tierce-intervention des ONG à la CEDH depuis 2009») dostępne na stronie ECLJ.

⁴⁷ Raport Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (Polska):

Sprawy precedensowe z zakresu praw człowieka – Raport 2017 : <https://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2018/11/Raport-litygacyjny-ENG-20181108-WEB-rozk%C5%82ado%C5%81wki.pdf> (dostęp: 28.11.2019)

Prawa człowieka w sprawach precedensowych – Raport 2018: <https://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2019/01/raport-roczny-PSP-2018-EN.pdf> (dostęp: 28.11.2019)

⁴⁸ Liczba spraw wniesionych przez Helsińską Fundację Praw Człowieka (Polska w 2018 r.: 11; brała udział w 40 sprawach przed ETPC na przestrzeni tego samego roku.

⁴⁹ Są to 4 następujące sprawy: 3 bez wspomnienia o Fundacji Helsińskiej (Helsinki Foundation): ETPC, *Kość przeciw Polsce*, Nr 34598/12, 1 czerwca 2017 r.; ETPC, *Wcisło i Wabaj przeciw Polsce*, Nr 49725/11, 8 listopada 2018 r.; ETPC, *Bistieva i inni przeciw Polsce*, Nr 75157/14, 10 kwietnia 2018 r. 1 sprawa, w której wspomniano o Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka: ETPC, *Solska i Rybicka przeciw Polsce*, Nr 30491/17 i 31083/17, 20 września 2018 r.

⁵⁰ Zob. nasz Załącznik 5 « Avocats de l'équipe « Strategic litigation » Helsinki Foundation for Human Rights (Poland) and the cases before the ECHR between January 2017 and December 2019 » dostępne na stronie ECLJ.

⁵¹ ETPC, *D.H. i inni przeciw Czechom*, Nr 57325/00, 13 listopada 2007 r. Wywiad z sędzią Zupančič dostępny na stronie ECLJ, grudzień 2019 r.

⁵² The Open Society Justice Initiative, Global Human Rights Litigation Report, <https://www.justiceinitiative.org/uploads/4e9483ab-a36f-4b2d-9e6f-bb80ec1dcc8d/litigation-global-report-20180428.pdf> (dostęp: 31.12.2019).

⁵³ ETPC, *Mariya Alekhina i inni przeciw Rosji*, Nr 38004/12, 17 lipca 2018 r.

W innych sprawach ta organizacja pozarządowa pojawia się tylko w części wyroku dotyczącego kosztów. Miało to miejsce, gdy wnioskodawca, w sprawie *Hilgartner przeciw Polsce* z 2009 r.⁵⁴, poprosił o przyznanie 500 000 euro Amnesty International, choć organizacja ta nie jest nigdzie indziej wymieniona w tym wyroku. Podobna sytuacja miała też miejsce w sprawach *Parafia grekokatolicka w Lupeni i inni przeciw Rumunii*⁵⁵ oraz *D.M.D. przeciw Rumunii*⁵⁶, w których wnioskodawcy poprosili Trybunał o zasądzenie kosztów na rzecz Rumuńskiego Komitetu Helsińskiego, ale Trybunał odmówił z racji tego, że organizacja ta oficjalnie ich nie reprezentowała. Do niedawna podsumowania wielu spraw opublikowanych przez Kancelarię Trybunału w brzmieniu takim, jakie zostało zakomunikowane pozwanemu rządowi, nie wskazywały na to, czy prawnik wnioskodawcy również działał w imieniu organizacji pozarządowej⁵⁷.

Ten brak klarowności sprawia, że nie można dowiedzieć się, jaki jest zakres działań organizacji pozarządowych przed Trybunałem. Co ważniejsze, może to prawdopodobnie mieć wpływ na procedurę, nie tylko dlatego, że rzeczywistym wnioskodawcą czasami jest organizacja pozarządowa, która działa poprzez konkretną sprawę, ale także dlatego, że jedynie byli współpracownicy tych organizacji pozarządowych, sędziowie czy prawnicy z kancelarii, są w stanie określić, która grupa jest odpowiedzialna za wniosek, ponieważ albo zostali poinformowani o tym nieformalnie w ramach istniejących relacji, albo znają prawnika. W takim przypadku możliwe powiązania między sędziami a wnioskodawcami są mniej widoczne, ale mimo to jak najbardziej obecne.

Często bywa również tak, że wiele organizacji pozarządowych badanych w niniejszym raporcie działa wspólnie, jedna jako przedstawiciel wnioskodawców, a inne jako strony trzecie. Tak więc, w ważnej sprawie *Al Nashiri przeciw Polsce*⁵⁸ wnioskodawcy byli reprezentowani przez Inicjatywę Sprawiedliwości Społeczeństwa Otwartego i wspierani przez Helsińską Fundację na rzecz Praw Człowieka, Międzynarodową Komisję Prawników oraz Amnesty International, wszystkie trzy finansowane przez Fundację Społeczeństwa Otwartego (OSF). W izbie zasiadała Ineta Ziemel, założycielka łotewskiej sekcji Międzynarodowej Komisji Prawników oraz profesor w Szkole Prawa w Rydze (Riga Law School), założonej i współfinansowanej przez OSF.

14

Zdarza się nawet tak, że organizacja pozarządowa działa jednocześnie poprzez reprezentowanie wnioskodawców i poprzez stronę trzecią w tej samej sprawie. Miało to miejsce, na przykład, w przypadku bułgarskiego Komitetu Helsińskiego w sprawie *Neshkov i inni przeciw Bułgarii*⁵⁹. Trybunał zasądził koszty na rzecz Komitetu Bułgarskiego jako przedstawicielowi wnioskodawcy, choć organizacja ta działała jednocześnie jako strona trzecia. Polska Fundacja Helsińska również wskazała w swoim raporcie⁶⁰, że chciała zastosować tę strategię w sprawie *Andrzej Jezior przeciw Polsce* (nr 31955/11).

B. Sędziowie zajmujący się sprawami wniesionymi przez „ich” organizację pozarządową, bądź ze wsparciem z „ich” strony

Po przeprowadzeniu systematycznej analizy stu osiemdziesięciu pięciu spraw, w których od 2009 r. działało siedem organizacji pozarządowych ustaliliśmy, że w osiemdziesięciu ośmiu sprawach sędziowie orzekali pomimo tego, że mieli powiązania z organizacją pozarządową wyraźnie uczestnicząc

⁵⁴ ETPC, *Hilgartner przeciw Polsce*, Nr 37976/06, 3 marca 2009 r.

⁵⁵ ETPC, *Parafia grekokatolicka w Lupeni i inni przeciw Rumunii*, Nr 76943/11, 19 maja 2015 r.

⁵⁶ ETPC, *D.M.D. przeciw Rumunii*, Nr 23022/13, 3 października 2017 r., §77.

⁵⁷ Dotyczy to HFHR i spraw: ETPC, *M. K. przeciw Polsce*, Nr 40503/17, wydanej 13 lipca 2017 r.; ETPC, *D. A. i inni przeciw Polsce*, Nr 51246/17, wydanej 7 września 2017 r.

⁵⁸ ETPC, *Al Nashiri przeciw Polsce*, Nr 28761/11, 24 lipca 2014 r.

⁵⁹ ETPC, *Neshkov i inni przeciw Bułgarii*, Nr Nr 36925/10 21487/12 72893/12 73196/12 77718/12 9717/13, 27 stycznia 2015 r.

⁶⁰ Raport Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka za 2017 r., s. 30. Landmark human rights cases 2017: <https://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2018/11/Raport-litygacyjny-ENG-20181108-WEB-rozk%C5%82ado%CC%81wki.pdf> (dostęp: 28.11.2019).

w danej sprawie. Pod uwagę w tym badaniu mogą być wzięte tylko sprawy opublikowane przez Trybunał w bazie danych Hudoc, mianowicie te, w których wydano wyrok w Wielkiej Izbie, Izbie czy Komitecie, co wyklucza znaczącą większość wniosków odrzucanych decyzją jednego sędziego.

Powiązania sędziów i organizacji

(Szczegółową prezentację można znaleźć w załącznikach, 1 i 2)

AIRE Centre – sędzia Eicke zasiadał w sprawie, w której organizacja ta była stroną trzecią.

Amnesty International – dwóch sędziów powiązanych z tą organizacją zasiadało w dwóch sprawach, w których interweniowała ona jako strona trzecia. Są to sędzia Pinto de Albuquerque oraz Šikuta, z których każdy zasiadał w jednej z tych spraw.

Komitety Helsińskie – sześciu z siedmiu sędziów powiązanych z tym organizacjami zasiadało w sprawach, w których komitety te działały jako wnioskodawcy albo jako strony trzecie. Sędziowie Yudkivska, Grozev, Garlicki, Karakaş i Kalaydjieva zasiadali odpowiednio w czterech, sześciu, jedenastu, siedmiu i dwunastu sprawach, w których Komitet działał jako strona trzecia, zaś w czterech, dwóch, ośmiu, trzech i dziewięciu sprawach, w których Komitet był wnioskodawcą. W przypadku sędziego Grozeva był to Komitet Bułgarski, którego był on założycielem i członkiem w latach 1993-2013. Sędzia Šikuta zasiadał w dwóch sprawach, w której jeden z komitetów działał jako strona trzecia.

Międzynarodowa Komisja Prawników (ICJ) – trzech z pięciu sędziów powiązanych z tą organizacją pozarządową zasiadało w sprawach, w których organizacja ta interweniowała jako strona trzecia: sędzia Motoc w dwóch sprawach, sędzia Ziemele w sześciu sprawach, a sędzia Kuckso-Stadlmayer w trzech sprawach.

Fundacja Społeczeństwa Otwartego (OSF) i podmioty stowarzyszone – ośmiu z dwunastu sędziów mających silne powiązania z tą organizacją wydało wyroki w sprawach, w których organizacja ta uczestniczyła. Sędziowie Turković i Šikuta zasiadali każdy w sprawie, gdzie OSF interweniowało jako strona trzecia. Sędzia Mijović zasiadała w czterech sprawach, w których OSF było stroną trzecią. Sędzia Sajó i Vučinić zasiadali każdy w trzech sprawach, w których OSF było stroną trzecią, zaś sędzia Garlicki w dwóch z tych spraw. Sędzia Ziemele zasiadała w dwóch sprawach, w których Społeczeństwo Otwarte było stroną trzecią i w jednej sprawie, w której Społeczeństwo Otwarte reprezentowało wnioskodawcę. Sędzia Laffranque zasiadała w dwóch sprawach, w których Społeczeństwo Otwarte interweniowało: w jednej jako przedstawiciel wnioskodawcy, a w drugiej jako strona trzecia.

Poza tymi sprawami, trzeba także dodać wszystkie te, w których istnieje pośrednie powiązanie między organizacją pozarządową a sędzią, w formie finansowania ze strony OSF. W istocie jest tak, że w bardzo dużej liczbie spraw sędzia powiązany z OSF prawdopodobnie będzie orzekał w sprawach wniesionych bądź wspieranych przez organizacje pozarządowe fundowane przez OSF; bądź odwrotnie, sędzia z organizacji pozarządowej fundowanej przez OSF prawdopodobnie będzie orzekał w sprawach wniesionych przez OSF czy organizacje z nią stowarzyszone. OSF twierdzi, że takie powiązanie utworzone z jej beneficjentami ma podłoże nie tylko finansowe, ale dąży do utworzenia prawdziwych „sojuszy w dążeniu do realizacji kluczowych elementów planu społeczeństwa otwartego”⁶¹. Tym samym OSF i finansowane przez nią organizacje pozarządowe mają wspólne cele.

⁶¹ https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/2519658d-a95b-44bd-b9d3-edec9039de24/partners_20090720_0.pdf (dostęp: 31.12.2019).

Wśród setek organizacji obracających się w orbicie OSF, niektóre z nich są aktywne przed Trybunałem i czerpią korzyści ze znacznego finansowania – sumy 32 miliardów dolarów⁶², które OSF otrzymało od 1984 r. Tak jest w przypadku *Human Rights Watch*, która otrzymała 100 milionów dolarów od 2010 r.⁶³ (i której honorowy przewodniczący był także przewodniczącym OSF)⁶⁴, ale także Komitety Helsińskie, które otrzymały ponad dwa i pół miliona dolarów w 2016 r., w tym 460 tys. dolarów dla Bułgarskiego Komitetu Helsińskiego, 610 tys. dolarów dla Węgierskiego Komitetu Helsińskiego i 1 325 000 dolarów dla Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka w Polsce⁶⁵. Co więcej, zgodnie z danymi przedstawionymi w rejestrze transparentności Unii Europejskiej za rok 2017 r.⁶⁶, OSF przekazało Polskiej Fundacji Helsińskiej 40% swojego globalnego budżetu⁶⁷. Międzynarodowa Komisja Prawników (ICJ) otrzymała 650 tys. dolarów w 2017 r., Amnesty International otrzymała dokładnie 300 tys. dolarów w 2016 r., Interights również otrzymało dofinansowanie w czasie swojego istnienia⁶⁸. Inne organizacje aktywne przed ETPC w sprawach strategicznych, takie jak ILGA oraz Centrum Praw Reprodukcyjnych (Center for Reproductive Rights) również otrzymały odpowiednio 650 tys. dolarów i 365 tys. dolarów w 2016 r.

Niektóre z tych organizacji pozarządowych są tak bardzo zależne finansowo od Fundacji Społeczeństwa Otwartego, że nie powinno się właściwie traktować ich jako organizacji odrębnych. Sędziowie, którzy pełnili obowiązki w ramach tych organizacji pozarządowych, nie mogą ignorować tych powiązań. Liczba spraw wykazujących powiązania pośrednie jest tak znaczna, że nie podjęliśmy się dokonania pełnej oceny⁶⁹.

Sprawa *Big Brother Watch i inni przeciw Wielkiej Brytanii*⁷⁰, dotycząca ochrony danych, jest emblematyczna pod względem niejasnych stosunków między organizacjami pozarządowymi a Trybunałem. Spośród szesnastu wnioskodawców, czternaście to organizacje pozarządowe, z czego dziesięć było finansowanych przez Fundację Społeczeństwa Otwartego. Są to American Civil Liberties Union (ACLU), English PEN, Amnesty International, National Council for Civil Liberties (Liberty), Bureau of Investigative Journalism, Privacy International, Canadian Civil Liberties Association, Hungarian Union for Civil Liberties, Legal Resources Center oraz Open Rights Group. To samo dotyczy stron trzecich, w tym Inicjatywy Sprawiedliwości Społeczeństwa Otwartego, Human Rights Watch, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Międzynarodowej Komisji Prawników (ICJ), Access Now oraz American PEN, które również są finansowane przez Fundację Społeczeństwa Otwartego.

⁶² <https://www.opensocietyfoundations.org/george-soros> (dostęp: 31.12.2019).

⁶³ Oświadczenie finansowe Human Rights Watch za 2012 r.: https://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/financial-statements-2012.pdf; zob. także

<https://www.hrw.org/news/2010/09/07/george-soros-give-100-million-human-rights-watch> (dostęp: 31.12.2019).

⁶⁴ To dotyczy Aryeh Neier: <https://www.opensocietyfoundations.org/who-we-are/staff/aryeh-neier> (dostęp: 31.12.2019).

⁶⁵ Zgodnie z informacją opublikowaną przez OSF <https://www.opensocietyfoundations.org/grants> (dostęp: 31.12.2019).

⁶⁶ <https://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/displaylobbyist.do?id=657241221166-37&locale=en#en> (dostęp: 31.12.2019).

⁶⁷ W 2017 r. OSF przekazało Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (Polska) 820 398 euro z całego budżetu wynoszącego 2 109 858 euro.

⁶⁸ Patrz strona zamkniętej fundacji <https://www.interights.org/> (dostęp: 31.12.2019).

⁶⁹ Tym samym, na przykład, sędziowie powiązani z OSF zasiadali w wielu sprawach, w których udział brało HRW: sędzia Mijović zasiadała w pięciu z nich, sędzia Turković w jeden z nich, sędzia Garlicki w trzech, sędzia Vučinić w czterech sprawach, sędzia Ziemele w jednej z nich, zaś sędzia Šikuta w dwóch sprawach. Jeśli chodzi o Helsińską Fundację Praw Człowieka (Polska), sędzia Ziemele zasiadała w sześciu z tych spraw (2 w których ta organizacja pozarządowa reprezentowała wnioskodawcę i 4 w których była interwenientem zewnętrznym), sędzia Vučinić w 12 sprawach (4 jako przedstawiciel i 8 jako strona trzecia), czy też Garlicki w 15 sprawach (5 jako przedstawiciel i 10 jako strona trzecia) i sędzia Laffranque w 2 sprawach, w których ta organizacja pozarządowa interweniowała jako strona trzecia. Sędzia Mijović zasiadała w dziesięciu z tych spraw (2 sprawy, w której Helsińska Fundacja reprezentowała wnioskodawcę i 8 sprawach, w których interweniowała jako strona trzecia) oraz sędzia Turković w 2 sprawach, w których interweniowała jako strona trzecia. Patrz Załącznik 1.

⁷⁰ ETPC, *Big Brother Watch i inni przeciw Wielkiej Brytanii*, Nr Nr 58170/13, 62322/14 i 24960/15, 13 września 2018 r.

czeństwa Otwartego. Wspólnota interesów oraz powiązania instytucjonalne i finansowe między wnioskodawcami a organizacjami interweniującymi rzucają cień na bezstronność stron trzecich i stawiają pod znakiem zapytania zasadę równości stron przed Trybunałem, ponieważ pozwany rząd znajduje się sam wobec chmury organizacji pozarządowych, które, choć przedstawiają się jako odrębne od siebie, dążą do tego samego celu i są ze sobą powiązane. Co bardziej znaczące, co najmniej sześciu z siedemnastu sędziów, którzy zasiadali w Wielkiej Izbie w tej sprawie jest również powiązanych z organizacjami pozarządowymi występującymi tutaj jako wnioskodawcy i interweniujące strony trzecie (są to sędziowie Pinto de Albuquerque, Motoc, Grozev, Mits, Kucsko-Stadlmayer oraz Pavli).

Nieliczne wyłączenia ze względu na powiązania między sędziami a organizacjami pozarządowymi

Zdarza się też, że sędziowie podejmują decyzję o wyłączeniu się, tzn. o niezasiadaniu. Te wyłączenia są nadmieniane w wyrokach bez podawania przyczyny. Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat miało miejsce 313 wyłączeń;⁷¹ jednak głównie ze względu na kilkoro sędziów (Bîrsan w 110 sprawach, Kalaydjewa w 53 sprawach, López Guerra w 18 sprawach, Motoc w 24 sprawach, Grozev w 13 sprawach, czy sędziowie Spielmann, Paolelengi i Jäderblom w 6 sprawach każdy).

Tylko w dwunastu ze wspomnianych trzystu trzynastu spraw wyłączenie się sędziego wydawało się być umotywowane istnieniem powiązania między sędzią a organizacją pozarządową uczestniczącą w sprawie. Dotyczy to głównie sędziego Grozeva, którego 9 wyłączeń miało miejsce, gdy „jego” organizacja pozarządowa była wnioskodawcą albo przedstawicielem wnioskodawcy w danej sprawie⁷². W trzech innych sprawach sędziowie Garlicki, Kalaydjewa i Motoc wyłączały się, gdy „ich” organizacja pozarządowa uczestniczyła w procesie⁷³. Sędzia Grozev również wyłączył się z dwóch innych spraw, w których wnioskodawcy byli reprezentowani przez jego byłego partnera⁷⁴, jak również z jednej sprawy, którą sam wniósł⁷⁵. Jednak nie wyłączył się z innych spraw, w których jego organizacja pozarządowa reprezentowała wnioskodawcę⁷⁶ albo interweniowała jako strona trzecia⁷⁷. Zasiadał także w pięciu sprawach, w których interweniowała Polska Fundacja Helsińska.

⁷¹ Patrz Załącznik 4 «Les déports des juges à la CEDH entre 2009 et 2019» dostępny na stronie ECLJ.

⁷² To dotyczy następujących 9 spraw ETPC: *Bułgarski Komitet Helsiński przeciw Bułgarii*, Nr Nr 35653/12 i 66172/12, 28 czerwca 2016 r.; *Kulinski i Sabev przeciw Bułgarii*, Nr 63849/09, 21 lipca 2016 r.; *Narodowy Związek Turecki i Kungyun przeciw Bułgarii*, Nr 4776/08, 8 czerwca 2017 r.; *M.M. przeciw Bułgarii*, Nr 75832/13, 8 czerwca 2017 r.; *Dimcho Dimov przeciw Bułgarii* (No2), Nr 77248/12, 29 czerwca 2017 r.; *Kiril Ivanov przeciw Bułgarii*, Nr 17599/07, 11 stycznia 2018 r.; Zjednoczona Organizacja Macedońska Ilinden i inni przeciw Bułgarii (No 3), Nr 29496/16, 11 stycznia 2018 r.; *Yordan Ivanov przeciw Bułgarii*, Nr 70502/13, 11 stycznia 2018 r.; *Hadzhieva przeciw Bułgarii*, Nr 45285/12, 1 lutego 2018 r.

⁷³ Są to następujące 3 sprawy:

- *Rasmussen przeciw Polsce*, Nr 38886/05, 28 kwietnia 2009 r.: zdyskwalifikowany sędzia to Garlicki, a prawnik (M. Pietrzak) jest jednym z prawników pro bono Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (Polska), z którą to ten sędzia jest blisko powiązany;
- *Sashov i inni przeciw Bułgarii*, Nr 14383/03, 7 stycznia 2010 r.: zdyskwalifikowany sędzia to Zdravka Kalaydjewa. Wnioskodawcy są reprezentowani przez Europejskie Centrum Praw Romów (European Roma Rights Centre). Była ona członkiem zespołu prawnego Centrum w momencie wybrania jej na sędziego (por. Załącznik);
- *Al Nashiri przeciw Rumunii*, Nr 33234/12, 31 maja 2018 r., sędzia Iulia Motoc wyłączyła się ze sprawy. Interwencje stron trzecich ICJ oraz Rumuńskiego Komitetu Helsińskiego (APADOR-CH). Pani Motoc była Członkiem Rady ICJ (patrz Załącznik).

⁷⁴ Dotyczy to dwu następujących spraw: *ETPC, Myumyun przeciw Bułgarii*, Nr 67258/13, 3 listopada 2015 r. oraz *ETPC, Tomov i Nikolova przeciw Bułgarii*, Nr 50506/09, 21 lipca 2016 r. oraz prawniczki N. Dobrevej.

⁷⁵ W sprawie *Dimitrovi przeciw Bułgarii*, Nr 12655/09, 21 lipca 2016 r., Grozev był pierwotnym przedstawicielem wnioskodawców.

⁷⁶ *D.L. przeciw Bułgarii*, Nr 7472/14, 19 maja 2016 r.; *Aneva i inni przeciw Bułgarii*, Nr Nr 66997/13 77760/14 i 50240/15, 6 kwietnia 2017 r.

⁷⁷ *Dimitar Mitev przeciw Bułgarii*, Nr 34779/09, 8 marca 2018 r.

Odnosnie do znacznej większości tych wyłączeń, ich przyczyny są różnorodne. Sędzia Bîrsan musiał wyłączyć się ze wszystkich spraw dotyczących Rumunii⁷⁸ aż do końca swojej kadencji po tym, jak wobec jego żony, członkini magistratury, wszczęto śledztwo w sprawie korupcji. Może także się zdarzyć, że sędzia zostanie nakłoniony do niezasiadania w danej sprawie, decyzja podejmowana czasami nawet po rozprawie⁷⁹. Może także się zdarzyć, że wniosek o wyłączenie zostanie złożony w razie skierowania wniosku do Wielkiej Izby, wobec sędziego, który zasiadał w składzie izby. Miało to miejsce w co najmniej trzech sprawach: w pierwszej Przewodniczący zaakceptował ten wniosek⁸⁰, a w dwóch pozostałych go odrzucił⁸¹. W innej sprawie rząd zakwestionował skład Wielkiej Izby pod względem bezstronności i jego wniosek został odrzucony⁸². Wreszcie w sprawie z lipca 2019 r. wnioskodawcy zakwestionowali bezstronność sędziego, co izba odrzuciła w drodze jednomyślnego głosowania, nie uzasadniając jednak podstaw, na których opierał się wniosek o wycofanie ani jego odrzucenie⁸³.

III. Pytania

Faktograficzne ustalenia przedstawione w tym raporcie są częścią kontekstu i budzą pytania zarówno ogólne, jak i szczegółowe.

Wyjątkowa i polityczna władza ETPC

Biorąc pod uwagę pozycję Trybunału dominującą nad czterdziestoma siedmioma krajowymi porządkami prawnymi, jurysdykcja ETPC ma charakter wyjątkowy. Ponadto, z powodu zwięzłości Konwencji i jej protokołów – zaledwie około dwudziestu artykułów gwarantujących prawa i wolności – sędziowie strasburscy dysponują dużą swobodą w podejmowaniu decyzji w porównaniu do sędziów krajowych. Zgodnie z preambułą do Konwencji, obowiązkiem sędziów jest nie tylko chronić, ale także rozwijać prawa i wolności Konwencji. W wyniku tego tekst uważany jest za „żywy instrument, który (...) należy interpretować w świetle panujących aktualnie uwarunkowań”⁸⁴. Ta szeroka moc interpretacyjna i dynamiczne podejście do Konwencji może nieść ze sobą poważne konsekwencje dla prawa krajowego, bowiem sprawy przedkładane Trybunałowi są szczególnie wrażliwe i zróżnicowane⁸⁵. Mimo to, im wyżej usytuowany jest organ sądowiczy, tym rozleglejsza jego moc interpretacyjna i tym bardziej polityczna staje się jego misja i skład. Sędziowie wybierani są przez Zgromadzenie Parlamentarne (ZPRE), a nie bezpośrednio mianowani przez rządy, zaś ostateczny wybór sędziego zależy często bardziej od jego profilu ideologicznego niż od posiadanych kompetencji. Wybór i mianowanie sędziów ma tym samym znaczenie strategiczne.

⁷⁸ Act Media, Romanian News Agency, “ECHR decided to lift the immunity of judge Gabriela Bîrsan”, 1 grudnia, 2011 r.: <https://www.actmedia.eu/daily/echr-decided-to-lift-the-immunity-of-judge-gabriela-birsan/37019> (dostęp: 31/12/2019). Patrz także ETPC, *Bîrsan przeciw Rumunii*, Nr 79917/13, 2 lutego 2016 r.

⁷⁹ ECHR, *Marguš przeciw Chorwacji*, Nr 4455/10, 27 maja 2014 r.: “Po rozprawie ustalono, że Ksenija Turković, sędzia reprezentująca Chorwację, nie może zasiadać w sprawie”.

⁸⁰ ECHR, *Ališić i inni przeciw Bośni i Hercegowinie, Chorwacji, Serbii, Słowenii i byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii* [GC], Nr 60642/08, 16 lipca 2014 r.

⁸¹ Jeśli chodzi o sędziego Kellera, w sprawie ETPC, *Perinçek przeciw Szwajcarii*, Nr 27510/08, 15 października 2015 r., §5; oraz sędziego ad hoc Boštjana Zalara, który zastąpił słoweńskiego sędziego Marko Bošnjaka, w sprawie ETPC *Lekić przeciw Słowenii* [GC], Nr 36480/07, 11 grudnia 2018 r., §4.

⁸² ETPC, *Ilgar Mammadov przeciw Azerbejdżanowi* [GC], Nr 15172/13, 29 maja 2019 r., §6.

⁸³ ETPC, *Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd i inni przeciw Gruzji*, Nr 16812/17, 18 lipca 2019 r., §6.

⁸⁴ ETPC, *Tyrer przeciw Wielkiej Brytanii*, Nr 5856/72, 25 kwietnia 1978 r., § 31.

⁸⁵ Konflikty międzypaństwowe (Krym, Ukraina, Rosja itp.), kwestie moralne (seksualność, małżeństwo, rodzina, aborcja itp.), kwestie biotechnologiczne (ART, surogacja, eugenika), kwestie migracyjne (łączenie rodzin, prawa uchodźców itp.), kwestie wolności religijnej (noszenie nikabu, minarety itp.) lub m.in. kwestie wolności słowa (błźnierstwo itp.).

Nierówności systemu

Organizacje międzynarodowe i pozarządowe współtworzą ekosystem dla ochrony praw człowieka. Są odrębne, komplementarne i współzależne. Organizacje pozarządowe to często „oczy i ręce” funkcjonujące „zewnętrznie” w porównaniu do organów krajowych, które działają bardziej „wewnętrznie”. Informują władze, wnoszą odwołania i zapewniają poszanowanie międzynarodowych decyzji. Ich działania w większości przypadków są niezwykle przydatne. Organy władzy sądowniczej, jak np. ETPC, są tym samym głównymi wektorami działań tych organizacji, ponieważ to przez nie mogą one działać w sposób najbardziej skuteczny. W wyniku tego organizacje pozarządowe dążą do wywarcia maksymalnego wpływu w ramach tych organów; najwyższym osiągnięciem jest zaś sprawienie, by jeden z ich współpracowników został mianowany członkiem Trybunału. Pod tym względem, *Inicjatywa Sprawiedliwości Społeczeństwa Otwartego (OSJI)* i Międzynarodowa Komisja Prawników (ICJ) wspólnie opublikowały długi raport dotyczący reguł i praktyk obowiązujących przy wyborze sędziów i komisarzy w obszarze praw człowieka na świecie⁸⁶.

Podobnie jak w każdym innym ekosystemie – organizmie, aby funkcjonował w sposób zrównoważony i należyty, należy ustanowić równowagę między ciałem (organami publicznymi) a kończynami (organizacjami pozarządowymi). Duże organizacje pozarządowe wymienione w niniejszym raporcie już w dużej mierze dominują w dyskursie o prawach człowieka w społeczeństwie obywatelskim. Ryzyko polega na tym, że taka władza rozciągnie się bardziej bezpośrednio na organy międzynarodowe chroniące prawa człowieka, a zwłaszcza na ETPC. Pod tym względem możemy zaobserwować, że roczny budżet alokowany przez OSF na swoje działania w Europie wynosi 90 milionów dolarów⁸⁷, w porównaniu do 70 milionów euro⁸⁸ przeznaczonych na ETPC.

Podmioty prywatne bez legitymacji demokratycznej

Organy pozarządowe, podobnie jak organy pośredniczące, wypełniają „lukę demokratyczną” w sprawowaniu władzy na poziomie ponadnarodowym, ale same w sobie nie są demokratyczne, nawet jeśli nazywa się je na ogół organizacjami „społeczeństwa obywatelskiego”, w przeciwieństwie do organów. Organizacje pozarządowe nie posiadają żadnej innej legitymacji demokratycznej niż ta przyznana im oddolnie i przez członków. Wartości, których bronią, z pewnością mogą im nadać prestiżu politycznego i legitymacji ideologicznej, jednakże nie są one w stanie zastąpić specyfiki poparcia masowego. Teoretycznie, im bardziej reprezentatywna jest organizacja pozarządowa, tym większe otrzymuje wsparcie pod względem ludzkim i finansowym. Ale system staje się wypaczony, gdy organizacje pozarządowe zawdzięczają swoje istnienie i fundusze tylko bardzo wąskiej liczbie osób czy instytucji. Siła tych organizacji pozarządowych zależy wtedy mniej od ich reprezentatywności, a bardziej od funduszy i bliskich relacji z organami, na które pragną wpływać. Wtedy też potęga finansowa wystarczy, żeby nadać pozory legitymacji. Takie organizacje, nawet niezwykle aktywne i widoczne w społeczeństwie, tak naprawdę reprezentują wówczas tylko interesy i idee swoich założycieli i fundatorów, czy to publicznych, czy prywatnych. Tym samym organizacja Interights, która wykazała szczególną aktywność w ETPC, gwałtownie przerwała wszelką działalność po utracie patronów i z powodu braku wsparcia społecznego. Podobnie fundacje Sorosa na Węgrzech postanowiły przenieść się

⁸⁶ Inicjatywa Sprawiedliwości Społeczeństwa Otwartego (OSJI) oraz Międzynarodowa Komisja Prawników (ICJ), *Strengthening from Within Law and Practice in the Selection of Human Rights Judges and Commissioners. A report of the Open Society Justice Initiative and the International Commission of Jurists*, Open Society Foundations. Budapest, 2017 r. Dostępne na stronie: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2017/11/Universal-Strengthening-from-Within-Publications-Reports-2017-ENG.pdf>

⁸⁷ <https://www.opensocietyfoundations.org/what-we-do/regions/europe> (dostęp: 31.12.2019).

⁸⁸ Budżet ETPC: https://www.echr.coe.int/Documents/Budget_ENG.pdf (dostęp: 27.11.2019).

do Austrii, po tym jak ich zagraniczne fundusze zostały mocno opodatkowane. Tym samym organizacje pozarządowe o największej legitymacji demokratycznej niekoniecznie są najbogatszymi, ale zawdzięczają swoją solidność temu, że posiadają wsparcie społeczne.

Wpływowe podmioty prywatne

Sytuacja opisana w niniejszym raporcie ukazuje znaczenie obecności, a tym samym potencjalnego wpływu pewnych organizacji prywatnych na międzyrządowy system ochrony praw człowieka, i to sięgający nawet samego składu ETPC. Ten wpływ może przybierać różne formy. Może on być rozproszony, np. sędziowie, będący najpierw zawodowymi działaczami mogli przyczynić się do *aktywizmu sądowego* często przypisywanego Trybunałowi. Można się zastanawiać jak zawodowy działacz może, z dnia na dzień, przyjąć *forma mentis* sędziego. Konkretniej rzecz ujmując, powiązania między składającą wniosek organizacją pozarządową a sędziami mogą, drogą ilustracji, umożliwić organizacjom pozarządowym nieformalne informowanie sądów o złożeniu wniosków, a tym samym uniknąć losu 95% wniosków, które są natychmiast deklarowane jako niedopuszczalne po często jedynie pobieżnej analizie. Wpływ ten może być także bardziej rozległy. Na przykład może następować synchronizacja między lokalnymi kampaniami opiniotwórczymi a decyzją ETPC o upublicznieniu spraw sprzyjających takiej kampanii, budząc wątpliwości co do przypadkowości takiego „szczęśliwego zbiegu okoliczności”. Dzieje się to obecnie, na przykład, w odniesieniu do Polski pod względem „praw LGBT i praw reprodukcyjnych”. Ponadto, podobnie jak w każdej innej grupie ludzkiej, osobiste więzi i koneksje istnieją również w samym Trybunale, do tego stopnia, że przyczyniają się do powstawania „klanów” i sieci wpływów.

Wyzwanie dla zasady równości wobec prawa

Przedstawiona sytuacja stawia także pod znakiem zapytania zasadę równości wobec prawa niezbędną do przeprowadzenia sprawiedliwego procesu. Zgodnie z tą zasadą należy zachować sprawiedliwą równowagę między stronami i „każda ze stron musi posiadać uzasadnioną możliwość przedstawienia swojego stanowiska w warunkach, które nie stawiają danej strony w sytuacji niekorzystnej względem strony przeciwnej”⁸⁹. Można zakwestionować przestrzeganie tej zasady w takiej sprawie, jak *Big Brother Watch przeciw Wielkiej Brytanii*⁹⁰, w której pozwany rząd opiera się szesnastu powiązanym organizacjom występującym w roli wnioskodawców i strony trzeciej.

Brak gwarancji dotyczącej niezawisłości i bezstronności sędziów

Przedstawiony stan rzeczy w szczególności stawia pod znakiem zapytania niezawisłość i bezstronność sądów wymaganą na podstawie art. 21 Konwencji i art. 28 Regulaminu Trybunału. Zgodnie z tym drugim artykułem, żaden sędzia nie może uczestniczyć w rozpatrywaniu sprawy, jeśli, m.in., „jego niezawisłość lub bezstronność mogą być zasadnie poddane w wątpliwość z jakiegokolwiek innej przyczyny”⁹¹. Trybunał wyjaśnił, że bezstronność sądu, dorozumiana przez prawo do sprawiedliwego procesu, jest definiowana jako brak jakichkolwiek uprzedzeń i stronniczości ze strony sędziów⁹². Można to ocenić subiektywnie, poprzez dążenie „do ustalenia osobistych przekonań lub interesu danego sędziego w danej sprawie”, a także obiektywnie,

⁸⁹ ETPC, *Öcalan przeciw Turcji* [GC], Nr 46221/99, 12 maja 2005 r., § 140.

⁹⁰ ETPC, *Big Brother Watch i inni przeciw Wielkiej Brytanii*, op. cit.

⁹¹ Art. 28 § 2 Regulaminu Trybunału, znowelizowany 9 września 2009 r. https://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf (dostęp: 31.12.2019).

⁹² ETPC, *Wettstein przeciw Szwajcarii*, Nr 33958/96, 21 grudnia 2000 r., §43; ETPC, *Micallef przeciw Malcie* [GC], Nr 17056/06, 15 października 2009 r., § 93; ETPC, *Nicholas przeciw Cyprowi*, Nr 63246/10, 9 stycznia 2018 r., §49.

poprzez określenie, czy sędzia „zapewnił wystarczające gwarancje do wyeliminowania jakiegokolwiek uzasadnionych wątpliwości w tym zakresie”⁹³.

Tym samym, według Trybunału

„należy ustalić, czy, niezależnie od osobistego zachowania sędziego, istnieją możliwe do stwierdzenia fakty, które mogą rodzić wątpliwości co do jego bezstronności. Pod tym względem nawet pozory mogą mieć pewne znaczenie. Stawką tutaj jest poczucie pewności, które sądy w społeczeństwie demokratycznym muszą budzić u obywateli, w tym u oskarżonego. Odpowiednio więc, każdy sędzia, w przypadku którego istnieje zasadna obawa o brak bezstronności ma obowiązek wycofania się. Przy podejmowaniu decyzji czy w danej sprawie istnieje zasadna obawa o to, że dany sędzia nie jest bezstronny, punkt widzenia oskarżonego jest ważny, ale nie decydujący. Decydujące jest to, czy obawa ta może być uzasadniona w sposób obiektywny (patrz, *mutatis mutandis*, wyrok *Hauschildt* wyżej cytowany, s. 21, § 48).”⁹⁴

Obiektywna ocena „dotyczy głównie hierarchicznych lub innych powiązań między sędzią a pozostałymi uczestnikami postępowania”⁹⁵. Powiązania te są przyczyną konfliktu interesów, który francuskie prawo definiuje jako „każdą sytuację interferencji między interesem publicznym a interesami publicznymi albo prywatnymi, co może prawdopodobnie wpłynąć albo sprawiać wrażenie, że wpłynie na niezawisłe, bezstronne i obiektywne pełnienie funkcji”⁹⁶. Nie trzeba udowadniać stronniczości sędziego, żeby ją zakwestionować; wystarczy, że można ją zakwestionować, nawet jeśli dzieje się to tylko ze względu na jej pozory.

Istnienie powiązań między sędzią a jedną ze stron może być wystarczające, żeby wzbudzić taką wątpliwość. Oczywiście jest, że sędzia ma do czynienia z konfliktem interesów, gdy wniosek złożony jest przez organizację, z którą jest lub był blisko związany, a nawet z nią współpracował. Ma to miejsce nie tylko wtedy, gdy organizacja taka bierze udział w postępowaniu, ale także, gdy podjęte przez nią działanie ma charakter nieformalny. Jeśli chodzi o interwencje stron trzecich, organizacja pozarządowa w istocie nie pełni roli wnioskodawcy, ale strony trzeciej. Jednakże organizacja taka prawie zawsze interweniuje, aby wesprzeć jedną ze stron, na ogół wnioskodawcę, i jej interwencja może znacząco zaważyć na decyzji końcowej. Istnieje również ryzyko stronniczości u sędziego w odniesieniu do takiej interweniującej organizacji pozarządowej, a tym samym do przedstawianych przez nią argumentów. Należy zauważyć pod tym względem, że w przepisach dotyczących niekompatybilności Regulamin Postępowania Trybunału nie rozróżnia między dwoma trybami działania i zakazuje byłemu sędziemu „reprezentować strony lub strony trzeciej w jakimkolwiek charakterze w postępowaniu przed Trybunałem” przed upływem okresu dwóch lat po wygaśnięciu jego mandatu (Artykuł 4).

Fakt, że sędzia zasiada w Izbie razem z innymi sędziami, a nie jako pojedynczy sędzia, nie wystarczy, by rozwiać wątpliwości dotyczące jego bezstronności, ponieważ, jak zauważył Trybunał, ze względu na niejawną obrad trudno się zorientować, jaki jest rzeczywisty wpływ takiego sędziego⁹⁷. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału, każdy sędzia, w przypadku którego

⁹³ ETPC, Wytyczne w zakresie stosowania artykułu 6 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka – Prawo do rzetelnego procesu sądowego (aspekt cywilny), 31 sierpnia 2019 r., §237. Dokument nawiązuje do następujących spraw: ETPC *Kyprianou przeciw Cyprowi* [GC], Nr 73797/01, 15 grudnia 2005 r., § 118; *Piersack przeciw Belgii*, Nr 8692/79, 1 października 1982 r., § 30; *Grievies przeciw Wielkiej Brytanii* [GC], Nr 57067/00, 16 grudnia 2003 r., § 69; *Morice przeciw Francji* [GC], Nr 29369/10, 23 kwietnia 2015 r., § 73.

⁹⁴ ETPC, *Castillo Algar przeciw Hiszpanii*, Nr 28194/95, 28 października 1998 r., § 45. Patrz także, Wytyczne w zakresie stosowania artykułu 6 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka, op. cit., § 241.

⁹⁵ ETPC, *Morice przeciw Francji*, [GC], op. cit., § 77 ; ECHR, *Micallef przeciw Malcie* [GC], op. cit., § 97.

⁹⁶ *Ordonnance Nr 58-1270 du 22 décembre 1958 portant loi organique relative au statut de la magistrature, article 7-1.*

⁹⁷ ETPC, *Morice przeciw Francji*, [GC], op. cit., § 89.

może wystąpić realna obawa o brak bezstronności, powinien wyłączyć się ze sprawy⁹⁸. Fakt, że wnioskodawcy nie poprosili o wykluczenie sędziego ze sprawy nie zwalnia go z obowiązku⁹⁹ samodzielnego podjęcia niezbędnych kroków. Pod tym kątem Trybunał sprawdza, czy w prawie krajowym istnieje zobowiązanie prawne nakazujące sędziemu poinformowanie przewodniczącego o okolicznościach mogących uzasadnić jego wyłączenie się ze sprawy. Co więcej, Trybunał wymaga, w przypadku wniosku jednej ze stron o wykluczenie sędziego ze sprawy, udzielenia szczegółowej odpowiedzi na argumenty przedstawione jako uzasadnienie tego wniosku¹⁰⁰, jeśli „z miejsca nie wydaje się on być ewidentnie bezzasadny”¹⁰¹.

ETPC ma obowiązek, rzecz jasna, dopilnować, aby te wymogi dotyczyły też samego Trybunału. Dlatego też Trybunał narzucił sobie regułę uniemożliwiającą sędziemu zasiadanie dwa razy w tej samej sprawie w razie odwołania się do Wielkiej Izby, za wyjątkiem jednak Przewodniczącego Izby i sędziego sądu krajowego¹⁰². Mimo to zaskakujący jest brak formalnej procedury wyłączenia w Trybunale Europejskim, w przeciwieństwie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej¹⁰³, choć to prawda, że procedury takiej nie posiada większość trybunałów międzynarodowych. Reguły ETPC przewidują wyłącznie zobowiązanie sędziego do wyłączenia się z jego własnej inicjatywy, w razie wątpliwości dotyczących jego niezawisłości czy bezstronności. *Postanowienie o Etyce Sądowej* („Resolution on Judicial Ethics”) przyjęte przez Europejski Trybunał w dniu 23 czerwca 2008 r. w pewnym stopniu doprecyzowuje zobowiązania sędziów¹⁰⁴ i procedurę, zgodnie z którą należy postępować w razie wątpliwości. Podano w nim, że „w razie wątpliwości dotyczących stosowania tych zasad w danej sytuacji, sędzia może zasięgnąć rady o Przewodniczącego Trybunału.” Tym samym europejski sędzia nie jest zobowiązany do poinformowania przewodniczącego. W dokumencie dodano też, że „jeśli to konieczne”, Przewodniczący „może skonsultować się z Biurem” i „odwołać się do Zgromadzenia Plenarnego Trybunału w sprawie stosowania tych zasad”. Jest to dość łagodna procedura, która, jak się wydaje, pozostawia w gestii danego sędziego podjęcie ostatecznej decyzji o wyłączeniu się i o poinformowaniu Przewodniczącego. Jednak ten ostatni ma władzę dokonania „wyjątkowo” modyfikacji składu sekcji „jeśli takim wymagają tego okoliczności”.¹⁰⁵ Ta władza jest konieczna, ale może być egzekwowana tylko w takim momencie, gdy Przewodniczący zostanie poinformowany przez sędziów o zaistnieniu sytuacji mogących stawiać ich bezstronność pod znakiem zapytania.

Porównanie z sędziami będącymi wcześniej członkami służby cywilnej

Co prawda nie istnieje też żadna gwarancja, że sędziowie pochodzący z krajowych jurysdykcji będą bezstronni i niezawisli. Dlatego właśnie komisje ONZ zakazują sędziom bądź krajowym ekspertom orzekania w sprawach wniesionych przeciwko ich rządowi. Jednak powiązania między sędziami a organizacjami pozarządowymi są równie problematyczne, co powiązania z rządami, ponieważ nie jest to już tylko relacja podległości hierarchicznej, ale także ideologicznej zbieżności. Będzie

⁹⁸ ETPC, *Micallef przeciw Malcie* [GC], op. cit., §98 ; ECHR, *Castillo Algar przeciw Hiszpanii*, ibid ; ECHR, *Morice przeciw Francji*, op. cit., § 78 ; oraz ETPC, *Ramljak przeciw Chorwacji*, Nr 5856/13, § 31, 27 czerwca 2017 r., § 31.

⁹⁹ ETPC, *Škrlić przeciw Chorwacji*, Nr 32953/13, 11 lipca 2019 r., § 45.

¹⁰⁰ ETPC, *Harabin przeciw Słowacji*, Nr 58688/11, 20 listopada 2012 r., §136.

¹⁰¹ ETPC, *Remli przeciw Francji*, Nr 16839/90, 23 kwietnia 1996 r., § 48.

¹⁰² Art. 24 §2 d) Regulaminu Trybunału znowelizowany 9 września 2019 r.

¹⁰³ Art. 38 Protokołu nr 3 w sprawie statutu TSUE.

¹⁰⁴ Postanowienie definiuje niezawisłość i bezstronność w sposób następujący: „Niezawisłość: Wykonując swoje funkcje sędziowskie, sędziowie będą niezależni od wszelkich zewnętrznych władz lub wpływów. Powstrzymają się oni od wszelkiej działalności lub członkostwa w stowarzyszeniach i będą unikać wszelkich sytuacji, które mogłyby wpłynąć na wiarę w ich niezawisłość.

Bezstronność: Sędziowie będą sprawować swoje funkcje bezstronnie i będą zapewniać pozory bezstronności. Będą dbać o unikanie konfliktów interesów, jak również sytuacji, które mogą być racjonalnie postrzegane jak powodujące konflikt interesów.”

¹⁰⁵ Art. 25 § 4 Regulaminu Trybunału.

to prawdopodobnie znacznie szerzej i w bardziej rozproszony sposób odczuwalne we wszystkich sprawach, w które organizacje te są zaangażowane. Można się spodziewać, że członek służby cywilnej danego państwa będzie cechować się większą neutralnością ideologiczną i przejawiać mniej aktywizmu niż urzędnik organizacji pozarządowej. Choć sędzia sądu krajowego zazwyczaj stara się unikać potępienia swojego rządu, sędzia z organizacji pozarządowej może chcieć postąpić odwrotnie¹⁰⁶.

Brak pluralizmu w interpretacji praw człowieka

Jednym z powodów, dla których sytuacja opisana w niniejszym raporcie mogła zaistnieć bez problemów może być fakt, że ETPC już w dużej mierze przyjął system wartości tych organizacji pozarządowych, więc nie jest już możliwe dostrzeżenie konfliktu interesów między organizacjami o mniej więcej tożsamych interesach. Dopiero gdy sędzia nie przystaje do dominującej ideologii, jego postępowanie jest odbierane jako szokujące. To wyjaśnia niedawny skandal spowodowany wyborem hiszpańskiej sędzi będącej katoliczką i deklarującej takie przekonania religijne. Została potępiona za te przekonania przez różne ruchy progresywne i liberalne jako nieprzystające do urzędu sędziego, i to do tego stopnia, że grupa Socjalistów i Demokratów w Parlamencie Europejskim publicznie zażądała wycofania jej powołania na sędziego¹⁰⁷. To zapewne również wyjaśnia odsunięcie na bok, a nawet rezygnację niektórych innych sędziów.

IV. Rozwiązania

Jak podkreślono w *Raporcie o długoterminowej przyszłości systemu Konwencji (Report on the longer-term future of the Convention system)*, „Jakość sędziów i członków Kancelarii jest istotna dla zachowania autorytetu Trybunału, a tym samym także dla przyszłości mechanizmu Konwencji”¹⁰⁸. Można wdrożyć wiele środków w celu zaradzenia sytuacji przedstawionej w tym raporcie, czerpiąc z rozwiązań wprowadzonych w innych organach europejskich i krajowych.

Unikanie powoływania działaczy na stanowisko sędziego

Trybunał oświadczył już, że „istotne jest dopilnowanie, by kandydaci nie nadający się na urząd sędziego nie byli zgłaszani do wyborów”¹⁰⁹. Pierwszym środkiem byłoby unikanie powoływania do Trybunału prawników, którzy kiedyś należeli do grona działaczy, tym bardziej jeśli ich zaangażowanie dotyczyło głównie orzecznictwa Trybunału Europejskiego. Zaangażowanie w niektórych organizacjach pozarządowych ma charakter silnie polityczny i ideologiczny, co samo w sobie powinno być postrzegane nie jako zaleta, ale jako przeszkoda w powoływaniu do Trybunału. W tym celu kandydaci na urząd sędziego powinni być zobowiązani do zadeklarowania stosunków łączących ich z organizacjami aktywnie działającymi w Trybunale.

Tak czy inaczej, powinno się unikać nadreprezentacji niektórych grup prywatnych przed Trybunałem podczas procesu selekcji sędziów.

Szczególną uwagę należy poświęcić Panelowi Doradczemu Ekspertów ds. kandydatów na sędziów do Trybunału Europejskiego. Jego zadaniem jest poufna ocena jakości kandydatów zaproponowanych przez rządy, zanim zostaną poddani ocenie i głosowaniu w ZPRE. Według

¹⁰⁶ Sędzia Malinverni powiedział w szwajcarskim radiu, że krajowy sędzia może dążyć do potępienia swojego kraju przez ETPC: <https://www.rts.ch/play/radio/le-grand-entretien/audio/giorgio-malinverni-juge-des-droits-de-lhomme?id=7394794> (dostęp: 11.12.2019).

¹⁰⁷ Socialists & Democrats Group Press Release – Brussels, on 26 January 2018.

¹⁰⁸ Rada Europy, Długoterminowa perspektywa systemu Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, sprawozdanie Komitetu Zarządzającego ds. Praw Człowieka (CDDH) przyjęta w dniu 11 grudnia 2015, s. 61.

¹⁰⁹ ETPC, *Opinia na temat raportu CDDH poświęconego Panelowi Doradczemu*, 15 kwietnia 2014 r.

Trybunału Panel ten „niewątpliwie usprawnił procedurę wyboru sędziów”¹¹⁰, ale jego opinie nie zawsze są przestrzegane.

ZPRE powinno także dysponować wystarczającymi środkami do przeprowadzenia odpowiedniej oceny kandydatów przed wyborami.

Zapewnienie transparentności interesów

Powiązania między organizacjami pozarządowymi, prawnikami i wnioskodawcami powinny być ujawniane poprzez wezwanie ich do podania, w formularzu wniosku, czy w tych staraniach wspiera ich organizacja pozarządowa, i wymienienia jej nazwy. Wymóg taki usprawniłby transparentność postępowania, zarówno w przypadku Trybunału, jak i w przypadku pozwanego rządu.

Inny środek mógłby polegać, w przypadku Trybunału, na utworzeniu formularza wniosku o interwencję stron trzecich, w ramach którego osoba wnosząca o interwencję powinna zadeklarować swoje interesy, źródło finansowania, jak również możliwe powiązania ze stronami, zwłaszcza jeśli współpracują ze sobą. Celem tego nie jest zapobiegnięcie jednostronnej interwencji stron trzecich, ale zwiększenie ich transparentności, podążając za przykładem „rejstru transparentności” stosowanego w Parlamencie Europejskim.

Jeśli zaś chodzi o sędziów Trybunału Europejskiego, obecne publikowanie podsumowania ich *curriculum vitae* mogłoby być uzupełnione deklaracją ich interesów, podążając za rekomendacją Komitetu Ministrów Rady Europy z dnia 17 listopada 2010 r. pt. *Sędziowie: niezależność, skuteczność i obowiązki* (“Judges: independence, efficiency and responsibilities”). Konieczność deklarowania interesów i ich publikowania jest coraz większa¹¹¹, ponieważ „stanowią one jeden z głównych środków zapobiegania konfliktowi interesów”. Taka deklaracja narzucona została wszystkim przedstawicielom francuskiej magistratury od 2016 r. W Stanach Zjednoczonych „członkowie Sądu Najwyższego mają obowiązek składać deklarację swoich interesów, aktualizowaną corocznie, upublicznianą, szczególnie wspominać o korzyściach lub podarunkach otrzymanych w ciągu minionego roku”¹¹².

Formalizacja procedur wyłączenia się i wykluczenia

Jeśli chodzi o procedurę wyłączenia się, każdy sędzia, który w danej sprawie ma wątpliwości co do wiążących go wymogów w zakresie zasad etyki sądowej, powinien mieć obowiązek, a nie tylko możliwość, poinformowania o tym Przewodniczącego Trybunału.

Jeśli zaś chodzi o wykluczenie, przydatne byłoby ustanowienie przez Trybunał w ramach jego reguł formalnej procedury, podążając za przykładem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i innych krajowych sądów konstytucyjnych (na przykład w Niemczech¹¹³, we Francji od 2010 r., w Hiszpanii i w Portugalii)¹¹⁴. Taka procedura wymagałaby od Trybunału uzasadniania swoich decyzji o odmowie wykluczenia, zgodnie z wymogami swojego własnego orzecznictwa.

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ Patrz także, Court of Cassation Symposium «La déontologie des magistrats de l’ordre judiciaire: la déclaration d’intérêts», 30 czerwca 2017 r. Online Symposium.

¹¹² Patrz Blandine Gardey de Soos, «La déclaration d’intérêts des magistrats judiciaires», *La semaine juridique*, Edition Générale, Nr 49, - 4 grudnia 2017 r.

¹¹³ Michel Fromont, *Présentation de la Cour constitutionnelle fédérale d’Allemagne*, *Cahiers du Conseil constitutionnel* Nr 15 (Dossier Allemagne), stycznia 2004 r.

¹¹⁴ Perlo Nicoletta, *Les premières récusations au Conseil constitutionnel : réponses et nouveaux questionnements sur un instrument à double tranchant*. W: *Annuaire international de justice constitutionnelle*, 27-2011, 2012. Juges constitutionnels et Parlements – Les effets des décisions des juridictions constitutionnelles. s. 61-79.

W Francji, na przykład, *Kompendium Sądowych Obowiązków Etycznych (Compendium of the Judiciary's Ethical Obligations)*, opublikowane przez Naczelną Radę Sądownictwa, przewiduje, w ramach bezstronności, że

członkowie systemu sądownictwa, którzy pełnili obowiązki poza organem sądowym muszą dolożyć starań, żeby w wyniku tego ich bezstronność nie została podważona". Dodaje także, że członkowie magistratury powinni "zwracać szczególną uwagę, aby stosunki łączące ich z innymi osobami w ramach wykonywanego wcześniej zawodu nie zaszkodziły ich bezstronności ani postrzeganej bezstronności. Ten wymóg etyczny może wykraczać poza same niezgodności określone w przepisach ustawowych. Dlatego też obowiązkiem członków wymiaru sprawiedliwości jest rozważenie ryzyka zaszkodzenia ich postrzeganej bezstronności.

W tym samym kompendium dodano, że „członkowie wymiaru sprawiedliwości muszą zwrócić się z wnioskiem o usunięcie bądź wyłączenie się, jeśli okaże się, że mają powiązania ze stroną, jej doradcą, biegłym lub jakkolwiek interes w postępowaniu, mogące wzbudzić uzasadnioną wątpliwość co do ich bezstronności w rozpatrywaniu sporu.”

Aneks do polskiej wersji Raportu

Niniejszy aneks dotyczy jedynie polskich wątków obecnych w pięciu aneksach oryginalnego Raportu, który pokrywa całą działalność ETPCz dostępny jest w oficjalnych językach Rady Europy (angielskim i francuskim).

I. Sędziowie ETPCz i Organizacje Pozarządowe – wątki biograficzne

Na podstawie opracowań Delphine Loiseau, styczeń 2020.

Poniżej zestawiono informacje o dwóch sędziach reprezentujących Polskę w ETPCz, którzy orzekali w okresie objętym przez Raport (2009-2019).

Wykorzystane i sprawdzone źródła pochodzą głównie z oficjalnych dokumentów Rady Europy, w szczególności z CV publikowanych przez Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy (online). Inne źródła podane są w przypisach.

Sędziowie, po których nazwiskach umieszczono gwiazdkę, znajdują się wśród 22 zidentyfikowanych w badaniu jako byli współpracownicy organizacji pozarządowych działających przy Trybunale. Helsińskie organizacje pozarządowe są uważane za wystarczająco bliskie sobie, aby traktować je jako całość;¹ podobnie jak organizacje pozarządowe w znacznym stopniu finansowane przez fundację Sorosa².

Sędzia – data objęcia urzędu – profesja wykonywana przed powołaniem do ETPCz – związki z jedną lub kilkoma spośród siedmiu NGO – sprawy w których orzekał i w które zaangażowane były organizacje, z którymi był związany.

GARLICKI, Lech (Polska), sędzia ETPCz w latach 2002-2012; sędzia konstytucyjny, profesor WPiA UW.

- Open Society Foundation: Od 1990 r. udział w stałej współpracy z Instytutem Społeczeństwa Otwartego (Budapeszt); współpraca z Uniwersytetem Środkowoeuropejskim (CEU) (Budapeszt); członek programu *Jednostka kontra państwo*, Uniwersytet Środkowoeuropejski, od 1997 r.);³
- Helsińska Fundacja Praw Człowieka: Od 1990 r. udział w kilku programach edukacyjnych z zakresu praw człowieka, w tym: międzynarodowych i krajowych szkołach praw człowieka, organizowanych przez Helsińską Fundację Praw Człowieka (Polska), programie szkolenia sędziów i adwokatów (Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Polska).⁴

¹ Te organizacje pozarządowe z sieci helsińskiej były zjednoczone pod egidą Międzynarodowej Helsińskiej Federacji Praw Człowieka do 2007 roku, kiedy to została ona rozwiązana.

Zob. Fundacja Human Rights House, która skupia niektóre z tych komitetów i fundacji: <https://humanrightshouse.org/> (dostęp: 12.12.2019) lub Platforma Solidarności Obywatelskiej, której licznymi członkami są Komitety Helsińskie, Helsińska Fundacja Praw Człowieka (Polska) : <https://www.civicsolidarity.org/members> (dostęp: 31.12.2019).

² Fundacja Społeczeństwa Otwartego wyjaśnia sama, że powiązania z organizacjami pozarządowymi mają nie tylko charakter finansowy, ale są prawdziwym partnerstwem, sojuszem na rzecz realizacji kluczowych elementów programu społeczeństwa otwartego. Partnerzy organizacji pozarządowych OSF są zatem nie tylko wspierani finansowo przez OSF, ale dzielą tę samą ideologię. Zob.: https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/2519658d-a95b-44bd-b9d3-edec9039de24/partners_20090720_0.pdf (dostęp: 06.01.2020).

³ Uwagi sędziego Garlickiego w jego CV zamieszczone na stronie internetowej Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy:

<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=9774&lang=fr> (dostęp: 12.12.2019)

⁴ *Ibid.*

Uczestniczył w dwóch sprawach, w których Inicjatywa Sprawiedliwości Społeczeństwa Otwartego (OSJI) była **stroną trzecią**:

- 1) *Sejdić i Finić przeciw Bośni i Hercegowinie* [GC], nr 27996/06 i 34836/06, 22 grudnia 2009. Sprawa dotyczyła dyskryminacji etnicznej w wyborach na prezydenta państwa.
- 2) *Kasabova przeciw Bułgarii*, nr 22385/03, 19 kwietnia 2011. Sprawa dotyczyła wolności słowa.

Zasiadał w ośmiu sprawach, w których jedna z helsińskich organizacji pozarządowych reprezentowała wnioskodawcę (w tym 5 z udziałem Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (Polska)):

- 1) *Lewandowski i Lewandowska przeciw Polsce*, nr 15562/02, 13 stycznia 2009. Skarżący byli reprezentowani przez Helsińską Fundację Praw Człowieka (Polska). Sprawa dotyczyła niehumanitarnego i poniżającego traktowania w czasie zatrzymania przez policję.
- 2) *Nowiński przeciw Polsce*, nr 25924/06, 20 października 2009. Skarżący był reprezentowany przez Helsińską Fundację Praw Człowieka (Polska). Sprawa dotyczyła prawa dostępu do sądu.
- 3) *Paduret przeciw Mołdawii*, nr 33134/03, 5 stycznia 2010. Skarżący był reprezentowany przez Helsiński Komitet Praw Człowieka w Mołdawii. Sprawa dotyczyła złego traktowania podczas zatrzymania i braku skutecznego dochodzenia w tej sprawie.
- 4) *Laska i Lika przeciw Albanii*, nr 12315/04 i 17605/04, 20 kwietnia 2010. Skarżący byli współreprezentowani przez albański Komitet Helsiński. Sprawa dotyczyła złego traktowania przez policję podczas przesłuchania.
- 5) *Zjednoczona Macedońska Organizacja Ilinden i inni przeciw Bułgarii* (nr 2), nr 34960/04, 18 października 2011. Skarżący byli reprezentowani przez bułgarski Komitet Helsiński. Sprawa dotyczyła bezprawnej odmowy rejestracji organizacji pozarządowej z powodów etnicznych.
- 6) *Gąsior przeciw Polsce*, nr 34472/07, 21 lutego 2012. Skarżący był reprezentowany przez Helsińską Fundację Praw Człowieka (Polska). Sprawa dotyczyła wolności słowa.
- 7) *Lewandowska-Malec przeciw Polsce*, nr 39660/07, 18 września 2012. Skarżący był reprezentowany przez Helsińską Fundację Praw Człowieka (Polska). Sprawa dotyczyła zniesławienia i wolności słowa.
- 8) *Kędzior przeciw Polsce*, nr 45026/07, 16 października 2012. Skarżący był reprezentowany przez prawników z Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (Polska). Sprawa dotyczyła umieszczenia osoby w placówce medycznej bez możliwości jej opuszczenia.

27

Zasiadał w jedenastu sprawach, w których jedna z helsińskich organizacji pozarządowych była obecna w charakterze interwenienta strony trzeciej (z czego w dziesięciu sprawach była to Helsińska Fundacja Praw Człowieka (Polska)) :

- 1) *Czarnowski przeciw Polsce*, nr 28586/03, 20 stycznia 2009. Strona trzecia: Helsińska Fundacja Praw Człowieka (Polska). Sprawa dotyczyła więźnia, któremu odmówiono uczestnictwa w pogrzebie ojca.
- 2) *Wojtas-Kaleta przeciw Polsce*, nr 20436/02, 16 lipca 2009. Strona trzecia: Helsińska Fundacja Praw Człowieka (Polska). Sprawa dotyczyła wolności słowa.
- 3) *Jamrozy przeciw Polsce*, nr 6093/04, 15 września 2009. Strona trzecia: Helsińska Fundacja Praw Człowieka (Polska). Sprawa dotyczyła nadmiernej długości aresztu tymczasowego.
- 4) *Frasik przeciw Polsce*, nr 22933/02, 05 stycznia 2010. Strona trzecia: Helsińska Fundacja Praw Człowieka (Polska). Sprawa dotyczyła niemożności zawarcia małżeństwa w więzieniu.
- 5) *Jaremicz przeciw Polsce*, nr 24023/03, 05 stycznia 2010. Strona trzecia: Helsińska Fundacja Praw Człowieka (Polska). Sprawa dotyczyła niemożności zawarcia małżeństwa w więzieniu.
- 6) *Grzelak przeciw Polsce*, nr 7710/02, 15 czerwca 2010. Strona trzecia: Helsińska Fundacja Praw Człowieka (Polska). Sprawa dotyczyła niewpisania religii/wyznania do formularzy świadectw szkolnych.
- 7) *Mosley przeciw Wielkiej Brytanii*, nr 48009/08, 10 maja 2011. Strona trzecia: rumuński Komitet Helsiński (APADOR-CH). Sprawa dotyczyła wolności słowa.
- 8) *Miroslaw Garlicki przeciw Polsce*, nr 36921/07, 14 czerwca 2011. Strona trzecia: Helsińska Fundacja Praw Człowieka (Polska). Sprawa dotyczyła warunków dokonania zatrzymania.

- 9) *Mościcki przeciw Polsce*, nr 52443/07, 14 czerwca 2011. Strona trzecia: Helsińska Fundacja Praw Człowieka (Polska). Sprawa dotyczyła rzekomo niesprawiedliwego postępowania lustracyjnego.
- 10) *Piechowicz przeciw Polsce*, nr 20071/07, 17 kwietnia 2012. Strona trzecia: Helsińska Fundacja Praw Człowieka (Polska). Sprawa dotyczyła warunków dokonania zatrzymania.
- 11) *P. i S. przeciw Polsce*, nr 57375/08, 30 października 2012. Strona trzecia: Helsińska Fundacja Praw Człowieka (Polska). Sprawa dotyczyła aborcji w Polsce w przypadku gwałtu.

Zasiadał w trzech sprawach, w których Human Rights Watch uczestniczyła jako strona trzecia (wymienionych jako przykład pośrednich powiązań z OSF) :

- 1) *Al-Saadoon i Mufdhi przeciw Wielkiej Brytanii*, nr 61498/08, 02 marca 2010. Sprawa dotyczyła zatrzymania skarżących przez siły brytyjskie w celu przekazania ich władzom irackim.
- 2) *Al-Skeini i inni przeciw Wielkiej Brytanii* [GC], nr 55721/07, 7 lipca 2011. Sprawa dotyczyła sześciu cywilów irackich zabitych w Iraku w 2003 r. podczas operacji prowadzonych przez siły brytyjskie.
- 3) *Othman (Abu Qatada) przeciw Wielkiej Brytanii*, nr 8139/09, 17 stycznia 2012. Sprawa dotyczyła narażenia na niehumanitarne i poniżające traktowanie w przypadku deportacji do Jordanii.

* * *

WOJTYCZEK, Krzysztof – sędzia w ETPCz od 1 listopada 2012 r. Profesor na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego – brak związków z którąkolwiek z siedmiu NGO.

* * *

II. Zespół litygacji strategicznej w Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (HFPC) i sprawy rozstrzygane przez ETPCz między styczniem 2017 i grudniem 2019 (Annexe 5)

Aneks prezentuje sprawy, w których członkowie zespołu Litygacji Strategicznej Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (HFPC) reprezentują wnioskodawcę, niezależnie od tego, czy jest to wyraźnie uwidocznione w aktach.

I. Skargi przekazane po 1 stycznia 2017 r. i jeszcze nie rozstrzygnięte:

16 wniosków, w których co najmniej jeden z prawników skarżących jest cytowany w raporcie z 2018 r. Fundacji Helsińskiej (HFPC). Tylko cztery z nich wyraźnie wskazują związek między prawnikiem lub prawnikami a HFPC poprzestając na mieście, w którym dany prawnik praktykuje.

- Skarga nr 40503/17 *M.K. przeciwko Polsce* złożona 8 czerwca 2017 r. Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem S. Gregorczyk-Abram, M.J. Radziejowska i Jacek Białas.
- Skarga nr 60157/15, *M. B. przeciwko Polsce*, złożona 30 listopada 2015 r. Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem P. Kładoczny i M. Szwed, prawnicy z HFPC.
- Skarga 58400/14, *Łukasz Kasprowicz przeciwko Polsce*, 13 sierpnia 2014 r. Skarżący Łukasz Kasprowicz jest obywatelem polskim (ur. 1977 r. i zamieszkałym w Mosinie), którego reprezentuje przed Trybunałem D. Bychawska-Siniarska, prawnik z HFPC.

- Skarga nr 2244/14, *Waldemar Stanisław Śliwczyński i Tomasz Szternel przeciwko Polsce*, złożona 16 grudnia 2013 r.

Skarżących (obywatele polscy) reprezentuje przed Trybunałem D. Bychawska-Siniarska (HFPC).

- Skarga nr 42902/17, *M.A. i in. przeciwko Polsce*, złożona 16 czerwca 2017 r.

Skarżących reprezentuje przed Trybunałem Mikita Matsiushchankau, białoruski obrońca praw człowieka.

W treści skargi: „ich prawniczka Sylwia Gregorczyk-Abram przesłała wniosek o azyl do różnych polskich władz pocztą elektroniczną, faksem i platformą elektroniczną do kontaktów z administracją publiczną”.

- Skarga nr 6142/16 *Traian Caldarar i in. przeciwko Polsce*, złożona 22 stycznia 2016 r.

Skarżących reprezentuje przed Trybunałem S. Gregorczyk-Abram, prawnik praktykujący w Warszawie, i D. Pudzianowska z HFPC.

- Skarga nr 4006/17, *Monika Kamińska i in. przeciwko Polsce*, złożona 4 stycznia 2017 r.

Troje skarżących reprezentuje przed Trybunałem M. Gąsiorowska, prawnik praktykujący w Warszawie.

- Skarga nr 31672/17, *Artur Mędrzycki przeciwko Polsce*, złożona 28 kwietnia 2017 r.

Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem M. Gąsiorowska, prawnik praktykujący w Warszawie.

- Skarga nr 55853/15, *Ewa Sidor i Andrzej Sidor przeciwko Polsce*, złożona 2 listopada 2015 r.

Skarżących reprezentuje przed Trybunałem M. Gąsiorowska, prawnik praktykujący w Warszawie.

- Skarga nr 6612/11, *Rafał Sadło przeciwko Polsce*, 12 lutego 2019 r.

Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem M. Kołodziejczyk, prawnik praktykujący w Warszawie.

- Skarga nr 79950/13, *Jerzy i Elżbieta Cabaj przeciwko Polsce*, złożona 8 grudnia 2013 r.

Skarżących reprezentuje przed Trybunałem J. Metelska, prawnik praktykujący w Warszawie.

- Skarga nr 783/16, *Bartosz Sypiola przeciwko Polsce* i 17 innych skarg.

Mikołaj Pietrzak, reprezentujący wszystkich skarżących.

- Skarga nr 42505/12, *Józef Orłowski przeciwko Polsce* złożona 9 lipca 2012 r.

Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem M. Pietrzak, prawnik praktykujący w Warszawie.

- Skarga nr 43572/18, *Jan Grzęda przeciwko Polsce*, złożona 4 września 2018 r.

Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem M. Pietrzak i M. Mączka-Pacholak.

- Skarga nr 78575/16, *Zdislav Tankovic przeciwko Polsce*, złożona 20 grudnia 2016 r.

Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem B. Zygmunt, prawnik praktykujący w Warszawie.

- Skarga nr 34508/17, *Yury Pastukhov przeciwko Polsce*, złożona 1 maja 2017 r.

Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem B. Zygmunt, prawnik praktykujący w Warszawie.

II. Sprawy rozstrzygnięte (data wskazuje na wyrok)

Na pięć spraw, jedynie w jednym wypadku wspomniano HFPC.

- *Solska i Rybicka przeciwko Polsce*, 20 września 2018 r.

Skarżących reprezentował P. Kładoczny, adwokat współpracujący z HFPC.

- *Skargi nr 49725/11 i 79950/13, Wcisło i Cabaj przeciwko Polsce*, 8 listopada 2018 r.

Pierwszego skarżącego reprezentuje G. Koziarski, prawnik praktykujący w Wejherowie, a pozostałych J. Metelska, prawnik praktykujący w Warszawie.

- *Skarga Kość przeciwko Polsce*, 1 czerwca 2017 r.

Skarżącego reprezentuje B. Namysłowska-Gabrysiak, prawnik praktykujący w Warszawie

- *Skarga Bistieva i inni przeciwko Polsce*, nr 75157/14, 10 kwietnia 2018 r.

Skarżących reprezentuje J. Białas, prawnik praktykujący w Warszawie.

- *Niemczyk przeciwko Polsce*, nr 48174/11, 14 maja 2019 r.

Skarżący Piotr Niemczyk, jest obywatelem polskim ur. w 1962 r. i zamieszkałym w Warszawie.

Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem I.C. Kaminski, prawnik praktykujący w Krakowie.

III. Skargi złożone do dn. 1 stycznia 2017:

17 skarg złożonych, spośród których tylko 4 wyraźnie wskazują na związek między pełnomocnikiem skarżącego i HFPC.

- Skarga nr 26268/16, *Krzysztof Skalbaniok przeciwko Polsce*, 20 lutego 2018 r.
Skarżącego reprezentował P. Kładoczny, prawnik HFPC.
- Skarga nr 19228/07, *Norbert Stępień przeciwko Polsce*, 6 lutego 2018 r.
Skarżącego reprezentowała J. Metelska, prawnik praktykujący w Warszawie.
- Skarga nr 53491/10, *Jan Załuska przeciwko Polsce*, Skarga nr 72286/10
Marianna Rogalska przeciwko Polsce (i 398 innych skarg), 20 czerwca 2017 r.
Dwóch skarżących reprezentował adw. M. Pietrzak.
- Skarga nr 1443/11 *Piotr Piotrowicz przeciwko Polsce*, 20 lutego 2018 r.
Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem D. Bychawska-Siniarska, prawnik HFPC.
- Skarga nr 72274/13, *Andrzej Wójcik i Michał Matkowski przeciwko Polsce*, 21 maja 2019 r.
Skarżących reprezentował przed Trybunałem I. Kamiński, profesor prawa z Warszawy (który uzyskał zgodę Przewodniczącego Sekcji na reprezentowanie przed sądem).
- Skarga nr 17570/18, *Paweł Deresz i in. przeciwko Polsce*, 22 października 2019 r.
Skarżących reprezentowali przed Trybunałem B. Czechowicz, A. Pietryka, P. Kładoczny
- Skarga nr 373/10, *Jan Średnicki przeciwko Polsce* (i 3 inne skargi), 22 października 2019 r.
Jednego skarżącego reprezentował przed Trybunałem P. Kładoczny
- Skarga nr 42249/15, *Łukasz Jędruch przeciwko Polsce*, 16 stycznia 2018 r.
Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem P. Kładoczny, z HFPC
- Skarga nr 16103/15, *Andrzej Żelawski przeciwko Polsce*, 11 lipca 2017 r.
Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem P. Kładoczny z HFPC.
- Skarga nr 63624/09, *Zdzisław Szopa przeciwko Polsce* (i 3 inne skargi), 18 grudnia 2018 r.
Każdego ze skarżących reprezentują odpowiednio: Agata Bzdyn, Joanna Wisła-Płonka, Monika Gąsiorowska i Zbigniew Cichoń.
- Skarga nr 58042/17, *Jarosław Szulc przeciwko Polsce*, 11 września 2018 r.
Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem M. Gąsiorowska, prawnik praktykujący w Warszawie.
- Skarga nr 10223/16 *Rafał Cybulski przeciwko Polsce*, 26 września 2017 r.
Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem M. Gąsiorowska, prawnik praktykujący w Warszawie.
- Skarga nr 31757/12, *Robert Cezary Przybylski przeciwko Polsce* (i 86 innych skarg), 6 listopada 2018 r.
Sześciu skarżących jest reprezentowanych przez M. Gąsiorowską.
- Skarga nr 32418/11, *Dariusz Jan Rządziński przeciwko Polsce*, 26 września 2017 r.
Skarżącego reprezentowała M. Gąsiorowska, adwokat z Warszawy.
- Skarga nr 63624/09, *Zdzisław Szopa przeciwko Polsce*, 18 grudnia 2018 r.
Jednego ze skarżących reprezentowała M. Gąsiorowska.
- Skarga nr 21667/13, *Grzegorz Gajos przeciwko Polsce* i (50 innych skarg), 18 grudnia 2018 r.
Jednego ze skarżących reprezentowała M. Gąsiorowska.
- Skarga nr 41232/16, *Piotr Dziwisz przeciwko Polsce* (i 83 inne skargi), 16 października 2018 r.
Wszystkich skarżących reprezentowała M. Gąsiorowska, prawnik praktykujący w Warszawie.

IV. Decyzje o niedopuszczalności skargi po 1 stycznia 2017 r. - 12 decyzji.

Żadna z nich nie wskazuje wprost na związek między pełnomocnikami a HFPC.

- Skarga nr 4936/11, *Piotr Chmielewski przeciwko Polsce*, 26 czerwca 2018 r.
Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem M. Gąsiorowska, prawnik praktykujący w Warszawie.
- Skarga nr 4830/14, *Agnieszka Raczyńska i Barbara Palińska przeciwko Polsce*, 22 maja 2018 r.

Skarżących reprezentowała przed Trybunałem M. Gąsiorowska, prawnik praktykujący w Warszawie.

- Skarga nr 31672/17, *Artur Mędrzycki przeciwko Polsce*, 2 lipca 2019 r.

Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem M. Gąsiorowska, prawnik praktykujący w Warszawie.

- Skarga nr 64719/09, *Teresa Wilk przeciwko Polsce*, 17 października 2017 r.

Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem M. Gąsiorowska, prawnik praktykujący w Warszawie.

- Skarga nr 61811/14, *Filip Seredyński przeciwko Polsce*, 25 września 2018 r.

Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem M. Gąsiorowska, prawnik praktykujący w Warszawie.

- Skarga nr 67068/10, *Mirosław Garlicki przeciwko Polsce*, 14 maja 2019 r.

Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem M. Gąsiorowska, prawnik praktykujący w Warszawie.

- Skarga nr 80959/17, *Mateusz Andrzej Piskorski przeciwko Polsce*, 22 października 2019 r.

Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem M. Pietrzak oraz P. Osik i M. Mączka-Pacholak.

- Skarga nr 34169/05, *Pietyra i Szubryt przeciwko Polsce*, 12 lutego 2019 r.

Skarżących reprezentował przed Trybunałem M. Szwed, prawnik praktykujący w Warszawie.

- Skarga nr 11915/15, *Endy Gęsina-Torres przeciwko Polsce*, 20 lutego 2018 r.

Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem D. Bychawska-Siniarska, prawnik praktykujący w Warszawie.

- Skarga nr 48174/11, *Piotr Niemczyk przeciwko Polsce*, 14 maja 2019 r.

Skarżącego reprezentuje przed Trybunałem I.C. Kaminski, prawnik praktykujący w Krakowie.

- Skarga nr 58996/11, *Robert Kwiatkowski przeciwko Polsce*, 23 kwietnia 2019 r.

Skarżących reprezentowała przed Trybunałem M. Gąsiorowska i I. Kotiuk, adwokaci z Warszawy i A. Szejna, radca z Warszawy.

- Skarga nr 29506/09, *Jolanta Wrońska i Konrad Krzysztof Wroński przeciwko Polsce*, 16 października 2018 r.

Skarżących reprezentowała M. Gąsiorowska, prawnik praktykujący w Warszawie.

III. Interwencje organizacji należących do grupy ‘7 NGO’ w skargach przeciwko Polsce w latach 2009-2019.

(na podstawie Załącznika 2)

Oprac. Delphine Loiseau, styczeń 2020.

Skarga i data	NGO i wzmianka o niej w wyroku (jeśli była)	Streszczenie decyzji	Sędzia Przewodniczący i pozostali sędziowie
<i>Czarnowski przeciw Polsce</i> , nr 28586/03, 20 stycznia 2009	HFPC §24	Skarżący zarzucał, że odmowa dopuszczenia go do uczestnictwa w pogrzebie ojca stanowiła naruszenie art. 8 Konwencji. Decyzja: naruszenie art. 8 Konwencji.	Nicolas Bratza , Lech Garlicki, Giovanni Bonello, Ljiljana Mijović, Päivi Hirvelä, Ledi Bianku, Nebojša Vučinić
<i>Wojtas-Kaletka przeciw Polsce</i> , nr 20436/02, 16 lipca 2009	HFPC §36-40	Skarżąca zarzuciła naruszenie jej prawa do wolności słowa zagwarantowanego w art. 10 Konwencji w wyniku upomnienia nałożonego na nią przez jej pracodawcę, telewizję państwową. Decyzja: naruszenie art. 10 Konwencji.	Nicolas Bratza , Lech Garlicki, Giovanni Bonello, Ljiljana Mijović, Päivi Hirvelä, Ledi Bianku, Nebojša Vučinić
<i>Jamroży przeciw Polsce</i> , nr 6093/04, 15 września 2009	HFPC §54-60	Skarżący twierdził w szczególności, że jego tymczasowe aresztowanie przekroczyło „rozsądny wymiar czasu” w rozumieniu art. 5 ust. 3 Konwencji Decyzja: naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji.	Nicolas Bratza , Lech Garlicki, Giovanni Bonello, Ljiljana Mijović, Ján Šikuta, Mihai Poalelungi, Nebojša Vučinić
<i>Frasik przeciw Polsce</i> , nr 22933/02, 5 stycznia 2010	HFPC : § 83-87 : Helsińska Fundacja Praw Człowieka zwraca uwagę Trybunału na fakt, że orzecznictwo instytucji Konwencji dotyczące prawa do zawarcia małżeństwa przez więźniów stopniowo ewoluowało od jego nieuznawania do wyraźnej ochrony.	Powołując się w szczególności na art. 12 i 13 Konwencji, skarżący zarzucał, że nie zezwolono mu na zawarcie małżeństwa w więzieniu i że nie mógł zakwestionować tej odmowy. W kontekście art. 5 ust. 4 skarżył się on również, że jedno z wniesionych przez niego odwołań od decyzji o przedłużeniu tymczasowego aresztowania nie zostało rozpatrzone w najkrótszym możliwym terminie. Jednogłośnie decyzja: naruszenie art. 12 Konwencji.	Nicolas Bratza , Lech Garlicki, Giovanni Bonello, Ljiljana Mijović, Päivi Hirvelä, Ledi Bianku, Nebojša Vučinić
<i>Jaremicz przeciw Polsce</i> , nr 24023/03, 5 stycznia 2010	HFPC : §43-47	Skarżący zarzucał w szczególności naruszenie art. 12 Konwencji, ponieważ odmówiono mu prawa do zawarcia związku małżeńskiego w więzieniu. Zarzucił również naruszenie art. 13, ponieważ nie dysponował krajowym środkiem zaskarżenia tej odmowy. Wreszcie, powołał się na art. 14, utrzymując, że był dyskryminowany ze względu na swój status więźnia. Decyzja : naruszenie art. 12 i 13 Konwencji.	Nicolas Bratza , Lech Garlicki, Giovanni Bonello, Ljiljana Mijović, Päivi Hirvelä, Ledi Bianku, Nebojša Vučinić

<i>Grzelak przeciw Polsce</i> , nr 7710/02, 15 czerwca 2010	HFPC: §77-83	Skarżący zarzucali w szczególności brak oceny z „religii/etyki” na świadectwach szkolnych Mateusza Grzelaka. Decyzja: Oddano sześć głosów przeciwko jednemu uznając naruszenie art. 14 łącznie z art. 9 Konwencji w odniesieniu do trzeciego skarżącego.	Nicolas Bratza , Lech Garlicki, Giovanni Bonello, Ljiljana Mijović, David Thór Björgvinsson, Ledi Bianku, Mihai Poalelungi, <i>Zd. odrębne sędziego:</i> David Thór Björgvinsson
<i>Miroslaw Garlicki przeciw Polsce</i> , nr 36921/07, 14 czerwca 2011	HFPC : §105. “główne punkty wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 października 2007 r. Stwierdził on, że nie ma żadnych wątpliwości co do tego, że Z. Ziobro był osobiście zaangażowany w sprawę skarżącego i że był zainteresowany uzyskaniem konkretnej decyzji, co zostało potwierdzone w jego uwagach przedstawionych na konferencji prasowej. Zdaniem strony trzeciej, taki stan rzeczy poważnie naruszył niezależność osoby oceniającej, ponieważ jej przyszłość zawodowa zależała od decyzji ministra.	Skarżący zarzucił w szczególności, że jego zatrzymanie w areszcie śledczym nie zostało nakazane przez niezależnego przedstawiciela wymiaru sprawiedliwości i że naruszone zostało jego prawo do domniemania niewinności. Decyzja: naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji.	Nicolas Bratza , Lech Garlicki, Ljiljana Mijović, Sverre Erik Jebens, Päivi Hirvelä, Ledi Bianku, Zdravka Kalaydjieva
<i>Mościcki przeciw Polsce</i> , nr 52443/07, 14 czerwca 2011	HFPC	Skarżący twierdził, że postępowanie lustracyjne wszczęte przeciwko niemu było nieuczciwe. Decyzja: naruszenie art. 6 § 1 Konwencji w związku z art. 6 § 3.	Nicolas Bratza , Lech Garlicki, Ljiljana Mijović, Sverre Erik Jebens, Zdravka Kalaydjieva, Nebojša Vučinić, Vincent A. De Gaetano
<i>Piechowicz przeciw Polsce</i> , nr 20071/07, 17 kwietnia 2012	HFPC : § 154-157 “...łączny skutek ograniczeń nałożonych na „niebezpiecznych więźniów” w połączeniu z powszechną praktyką utrzymywania rygoru bez wystarczających podstaw stanowił naruszenie art. 3 Konwencji.”	Skarżący zarzucił w szczególności naruszenie art. 3 Konwencji z powodu nałożenia na niego tzw. reżimu „więźnia niebezpiecznego” i nieodpowiednie warunki jego zatrzymania. Ponadto stwierdził, że czas trwania aresztu tymczasowego był zbyt długi, co stanowi naruszenie art. 5 § 3. Powołując się na art. 5 § 4, skarżący zarzucił, że w postępowaniu dotyczącym zgodności z prawem jego zatrzymania w trakcie śledztwa nie była przestrzegana zasada równości stron. Skarżący zarzucił również naruszenie art. 8, ponieważ w czasie zatrzymania jego kontakt z rodziną został poważnie ograniczony, a jego korespondencja była rutynowo cenzurowana.	David Thór Björgvinsson , Lech Garlicki, Päivi Hirvelä, George Nicolaou, Zdravka Kalaydjieva, Nebojša Vučinić, Vincent A. de Gaetano

		Decyzja: naruszenie art. 3 Konwencji; naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji; naruszenie art. 5 ust. 4 Konwencji; naruszenie art. 8 Konwencji z powodu ograniczenia kontaktów skarżącego z jego rodziną podczas zatrzymania; naruszenie art. 8 Konwencji z powodu cenzury korespondencji skarżącego.	
<i>P. i S. przeciw Polsce</i> , nr 57375/08, 30 października 2012 tzw. Sprawa Agaty	HFPC : §56-59 - pro aborcyjne. Amnesty International §71-77.	Skarżący, dwóch obywateli polskich, zarzucali w szczególności, że okoliczności ich sprawy doprowadziły do naruszenia art. 8, 3 i 5 Konwencji. Sprawa dotycząca aborcji w Polsce i gwałtu. Decyzja: naruszenie Artykułu 8 Konwencji w zakresie ustalenia dostępu do legalnej aborcji w odniesieniu do obojga Skarżących i w konsekwencji oddalenie wstępnych sprzeciwów Rządu; naruszenie Artykułu 8 Konwencji w zakresie ujawnienia danych osobowych Skarżących; naruszenie Artykułu 5 § 1 Konwencji w odniesieniu do pierwszego Skarżącego; naruszenie Artykułu 3 Konwencji w odniesieniu do pierwszego Skarżącego.	David Thór Björgvinsson , Lech Garlicki, Päivi Hirvelä, George Nicolaou, Zdravka Kalaydjieva, Nebojša Vučinić, Vincent A. de Gaetano (zd.odr.)
<i>Z przeciw Polsce</i> , nr 46132/08, 13 listopada 2012	- International Reproductive and Sexual Health Law Programme, University of Toronto; - Amnesty International (§91) - Global Doctors for Choice	Powódka skarżyła się, że jej córka zmarła w wyniku zaniedbania medycznego i że jej prawa wynikające z art. 2, 8 i 14 Konwencji zostały naruszone Decyzja: brak naruszenia art. 2 Konwencji w jej części proceduralnej.	Päivi Hirvelä , Lech Garlicki, George Nicolaou, Ledi Bianku, Zdravka Kalaydjieva, Nebojša Vučinić, Vincent A. De Gaetano
<i>D.G. przeciw Polsce</i> , nr 45705/07, 12 lutego 2013	- HFPC; - European Disability Forum (Brussels, Belgium); - International Disability Alliance (Geneva, Switzerland)	Skarżący twierdził w szczególności, że warunki jego zatrzymania były niezgodne z jego niepełnosprawnością (paraplegia). Decyzja: naruszenie art. 3 Konwencji w odniesieniu do materialnych warunków zatrzymania skarżącego ze względu na jego szczególne potrzeby.	Ineta Ziemele , David Thór Björgvinsson, Päivi Hirvelä, George Nicolaou, Zdravka Kalaydjieva, Vincent A. de Gaetano, Krzysztof Wojtyczek
<i>Zarzycki przeciw Polsce</i> , nr 15351/03, 12 marca 2013	HFPC: § 98: ...Obszerny przegląd prawa krajowego i praktyki w zakresie przetrzymywania osób niepełnosprawnych oraz analiza porównawcza odpowiednich przepisów i praktyk w Zjednoczonym Królestwie i Stanach Zjednoczonych.	Skarżący zarzucał w szczególności, że ze względu na jego niepełnosprawność fizyczną i szczególne potrzeby, jego przedłużające się zatrzymanie w warunkach ośrodków w Szczytnie i Olsztynie stanowi naruszenie art. 3 Konwencji. Decyzja: Pięcioma głosami do dwóch stwierdzono, że nie doszło do naruszenia art. 3 Konwencji.	Ineta Ziemele , David Thór Björgvinsson, Päivi Hirvelä, George Nicolaou, Zdravka Kalaydjieva, Vincent A. De Gaetano, Krzysztof Wojtyczek, <i>Wspólne zdanie odrębne</i> : Ziemele i Kalaydjieva

<i>Al Nashiri przeciw Polsce</i> , nr 28761/11, 24 lipca 2014	HFPC :§447-478 oraz liczne raporty Amnesty International, Human Rights Watch	Tortury i porwanie / zatrzymanie przez CIA Decyzja: naruszenie art. 3 (aspekty proceduralne i merytoryczne), naruszenie art. 5, naruszenie art. 8, naruszenie art. 13, naruszenie art. 6 ust. 1, naruszenie art. 2 i 3 w związku z art. 1 Protokołu nr 6.	Ineta Ziemele , Päivi Hirvelä, George Nicolaou, Ledi Bianku, Zdravka Kalaydjieva, Vincent A. de Gaetano, Krzysztof Wojtyczek
<i>Husayn (Abu Zubaydah) przeciw Polsce</i> , nr 7511/13, 24 lipca 2014	Pełnomocnikami byli prawnicy org. Interights: P. Hughes (prawnik); H. Duffy, (Starszy Doradca); V. Vandova, (Dyrektor ds. Litygacji) Interwencji: Międzynarodowa Komisja Prawników) Amnesty International: §387-390. oraz raporty AI; Human Rights Watch	Bezpaństwowiec - Palestyńczyk utrzymywał w szczególności, że doszło do: (i) naruszenia art. 3, 5 i 8 ze względu na fakt, że Polska zezwoliła CIA na potajemnie przetrzymywanie go na swoim terytorium, zezwalając tym samym CIA na poddanie go torturom, przetrzymywanie w odosobnieniu, różnym formom psychicznego i fizycznego znęcania się oraz na pozbawienie go jakiegokolwiek dostępu lub kontaktu z rodziną lub światem zewnętrznym; (ii) naruszenia art. 3, 5 i 6 § 1 ze względu na fakt, że Polska umożliwiła CIA przeniesienie go ze swojego terytorium, narażając go tym samym na wieloletnie dalsze tortury, niewłaściwe traktowanie, tajne i arbitralne przetrzymywanie oraz odmowę wymierzenia sprawiedliwości w rękach władz amerykańskich; (iii) naruszenie art. 13 rozpatrywanego odrębnie i w związku z art. 3, 5 i 8 ze względu na brak przeprowadzenia przez Polskę skutecznego dochodzenia w sprawie jego zarzutów dotyczących poważnych naruszeń Konwencji. Decyzja jednogłośnie: art. 13 w związku z art. 3, 5 i 8 w związku z brakiem przeprowadzenia przez Polskę skutecznego dochodzenia w sprawie zarzutów poważnego naruszenia Konwencji. 3 (w aspekcie proceduralnym i merytorycznym), naruszenie art. 5 Konwencji, naruszenie art. 8 Konwencji, naruszenie art. 13 Konwencji oraz naruszenie art. 6 § 1 Konwencji.	Ineta Ziemele , Päivi Hirvelä, George Nicolaou, Ledi Bianku, Zdravka Kalaydjieva, Vincent A. de Gaetano, Krzysztof Wojtyczek
<i>M.C. przeciw Polsce</i> , nr 23692/09, 3 marca 2015	HFPC: §82-84.	Skarżący, obywatel polski, twierdził w szczególności, że był źle traktowany przez współwięźniów przy braku odpowiednich działań ze strony władz więziennych oraz że nie przeprowadzono skutecznego dochodzenia w sprawie jego skargi na złe traktowanie Decyzja: naruszenie merytorycznego aspektu art. 3 Konwencji w odniesieniu do niewypełnienia przez państwo obowiązku ochrony skarżącego i w związku z tym oddalenie wstępnego sprzeciwu Rządu; naruszenie proceduralnego aspektu art. 3 Konwencji;	Guido Raimondi , Päivi Hirvelä, George Nicolaou, Nona Tsotsoria, Zdravka Kalaydjieva, Krzysztof Wojtyczek, Faris Vehabović

<i>Grabowski przeciw Polsce</i> , nr 57722/12, 30 czerwca 2015	HFPC: §37-41.	Skarżący zarzucił na podstawie art. 5 § 1 Konwencji, że jego dalsze przetrzymywanie w schronisku dla nieletnich było niezgodne z prawem i że nie miał możliwości zakwestionowania legalności jego zatrzymania. Decyzja: naruszenie art. 5 ust. 1 Konwencji; naruszenie art. 5 ust. 4 Konwencji;	Guido Raimondi , Päivi Hirvelä, George Nicolaou, Nona Tsotsoria, Krzysztof Wojtyczek, Faris Vehabović, Yonko Grozev
<i>Matczyński przeciw Polsce</i> , nr 32794/07, 15 grudnia 2015	HFPC: §78.	Na podstawie art. 1 protokołu nr 1 do Konwencji skarżący zarzucił, że ograniczenia nałożone na wykonywanie jego praw własności naruszyły jego prawo do spokojnego korzystania z własności. Decyzja: brak naruszenia art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji.	András Sajó , Vincent A. de Gaetano, Boštjan M. Zupančič, Nona Tsotsoria, Krzysztof Wojtyczek, Egidijus Kūris, Gabriele Kucsko-Stadlmayer
<i>Janusz Wojciechowski przeciw Polsce</i> , nr 54511/11, 28 czerwca 2016	HFPC: §68.	Skarżący, obywatel polski, zarzucił w szczególności, że warunki jego zatrzymania nie spełniały wymogów art. 3 Konwencji oraz że nieuzasadnione ograniczenia prawa do manifestowania swojej religii, nałożone na niego w areszcie w 2008 r., naruszyły jego wolność manifestowania religii. Decyzja: naruszenie art. 3 Konwencji.	András Sajó , Paulo Pinto de Albuquerque, Krzysztof Wojtyczek, Egidijus Kūris, Iulia Motoc, Gabriele Kucsko-Stadlmayer, Marko Bošnjak

IV. Sprawy, w których prawnicy 7 NGO bezpośrednio reprezentowali skarżących przed ETPCz w latach 2009-2019 (na podstawie Załącznika 3)

Oprac. Delphine Loiseau, styczeń 2020.

Skarga i data	NGO i wzmianka o niej w wyroku (jeśli była)	Streszczenie decyzji	Sędzia Przewodniczący i pozostali sędziowie
<i>Lewandowski i Lewandowska przeciw Polsce</i> , nr 15562/02, 13 stycznia 2009	Skarżących reprezentował A. Bodnar (HFPC)	W szczególności skarżący zarzucali naruszenie art. 3 Konwencji z powodu złego traktowania ich syna podczas jego aresztowania przez policję. Decyzja: Naruszenie art. 3 Konwencji przez niewłaściwe potraktowanie syna Skarżących. Naruszenie art. 3 Konwencji z powodu braku skutecznego dochodzenia;	Nicolas Bratza , Przewodniczący , Lech Garlicki, Giovanni Bonello, Ljiljana Mijović, Päivi Hirvelä, Ledi Bianku, Nebojša Vučinić
<i>Nowiński przeciw Polsce</i> , nr 25924/06, 20 października 2009	Skarżących reprezentował A. Bodnar (HFPC).	Skarżący twierdził, że jego prawo dostępu do sądu zostało naruszone w związku z odmową przyjęcia jego wniosku przez sąd. Decyzja: naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji.	Nicolas Bratza , Przewodniczący , Lech Garlicki, Giovanni Bonello, Ljiljana Mijović, David Thór Björgvinsson, Ledi Bianku, Mihai Poalelungi

<i>Gqsior przeciw Polsce</i> , nr 34472/07, 21 lutego 2012	Skarżących reprezentował A. Bodnar (HFPC)	Skarżąca twierdziła, że naruszone zostało jej prawo do wolności słowa na mocy art. 10 Konwencji. Decyzja: sześć głosów przeciw jednemu, że nie doszło do naruszenia art. 10 Konwencji.	David Thór Björgvinsson, Przewodniczący , Lech Garlicki, Päivi Hirvelä, George Nicolaou, Ledi Bianku, Nebojša Vučinić, Vincent A. De Gaetano, sędziowie, <i>Zdanie odrębne:</i> David Thór Björgvinsson
<i>Lewandowska-Malec przeciw Polsce</i> , nr 39660/07, 18 września 2012	Skarżących reprezentowała D. Bychawska-Siniarska (HFPC)	Skarżąca twierdziła w szczególności, że jej skazanie i ukaranie za zniesławienie nastąpiło z naruszeniem jej prawa do wolności słowa. Decyzja: naruszenie art. 10 Konwencji.	David Thór Björgvinsson, Przewodniczący , Lech Garlicki, Päivi Hirvelä, George Nicolaou, Ledi Bianku, Zdravka Kalaydjieva, Nebojša Vučinić
<i>Kędzior przeciw Polsce</i> , nr 45026/07, 16 października 2012	Skarżących reprezentowali A. Bodnar i M. Zima z HFPC.	Skarżący skarżył się w szczególności na umieszczenie go w domu opieki społecznej i niemożność uzyskania zwolnienia z tego ośrodka, co stanowi naruszenie art. 5 §§ 1 i 4 Konwencji. Decyzja: naruszenie art. 5 § 1 Konwencji; naruszenie art. 5 § 4 Konwencji; naruszenie art. 6 § 1 Konwencji.	David Thór Björgvinsson, Przewodniczący , Lech Garlicki, Päivi Hirvelä, Ledi Bianku, Zdravka Kalaydjieva, Nebojša Vučinić, Vincent A. De Gaetano
Husayn (Abu Zubaydah) przeciw Polsce, nr 7511/13, 24 lipca 2014.	Pełnomocnikami byli prawnicy org. Interights: P. Hughes (prawnik); H. Duffy, (Starszy Doradca); V. Vandova, (Dyrektor ds. Litygacji) Interwencji: Międzynarodowa Komisja Prawników Amnesty International: §387-390. oraz raporty AI oraz HUMAN RIGHTS WATCH	Bezpaństwowiec - Palestyńczyk utrzymywał w szczególności, że doszło do: (i) naruszenia art. 3, 5 i 8 ze względu na fakt, że Polska zezwoliła CIA na potajemne przetrzymywanie go na swoim terytorium, zezwalając tym samym CIA na poddanie go torturom, przetrzymywanie w odosobnieniu, różnym formom psychicznego i fizycznego znęcania się oraz na pozbawienie go jakiegokolwiek dostępu lub kontaktu z rodziną lub światem zewnętrznym; (ii) naruszenia art. 3, 5 i 6 § 1 ze względu na fakt, że Polska umożliwiła CIA przeniesienie go ze swojego terytorium, narażając go tym samym na wieloletnie dalsze tortury, niewłaściwe traktowanie, tajne i arbitralne przetrzymywanie oraz odmowę wymierzenia sprawiedliwości w rękach władz amerykańskich; (iii) naruszenie art. 13 rozpatrywanego odrębnie i w związku z art. 3, 5 i 8 ze względu na brak przeprowadzenia przez Polskę skutecznego dochodzenia w sprawie jego zarzutów dotyczących poważnych naruszeń Konwencji.	Ineta Ziemele , Päivi Hirvelä, George Nicolaou, Ledi Bianku, Zdravka Kalaydjieva, Vincent A. De Gaetano, Krzysztof Wojtyczek

		Decyzja jednogłośnie: art. 13 w związku z art. 3 (w aspekcie proceduralnym i merytorycznym), naruszenie art. 5 Konwencji, naruszenie art. 8 Konwencji, naruszenie art. 13 Konwencji oraz naruszenie art. 6 § 1 Konwencji.	
<i>Al Nashiri przeciw Polsce</i> , nr 28761/11, 24 lipca 2014	Strona skarżąca była reprezentowana przed Sądem przez J.A. Goldstona, adwokata, członka nowojorskiej izby adwokackiej i dyrektora wykonawczego inicjatywy Open Society Justice Initiative („OSJI”), R. Skilbecka, barristera, członka izby adwokackiej Anglii i Walii i Dyrektora ds. Litygacji OSJI, A. Singh, adwokata, członka nowojorskiej izby adwokackiej i starszego radcę prawnego OSJI, a także przez N. Hollander, adwokata, członka izby adwokackiej w Nowym Meksyku.	Tortury i porwanie / zatrzymanie przez CIA Decyzja: naruszenie art. 3 (aspekty proceduralne i merytoryczne), naruszenie art. 5, naruszenie art. 8, naruszenie art. 13, naruszenie art. 6 ust. 1, naruszenie art. 2 i 3 w związku z art. 1 Protokołu nr 6.	Ineta Ziemele , Päivi Hirvelä, George Nicolaou, Ledi Bianku, Zdravka Kalaydjieva, Vincent A. De Gaetano, Krzysztof Wojtyczek
<i>K.C. przeciw Polsce</i> , nr 31199/12, 25 listopada 2014	Skarżących reprezentował A. Bodnar (HFPC)	Skarżąca (obywatelka Polski, pani K.C.) złożyła skargę w szczególności na przymusowe umieszczenie jej w domu opieki społecznej i niemożność uzyskania zwolnienia z tego ośrodka, co stanowi naruszenie art. 5 §§ 1 i 4 Konwencji. Decyzja: naruszenie art. 5 § 1 Konwencji; brak naruszenia art. 5 § 4 Konwencji;	Ineta Ziemele , Päivi Hirvelä, Ledi Bianku, Nona Tsotsoria, Paul Mahoney, Krzysztof Wojtyczek, Faris Vehabović
<i>Marian Maciejewski przeciw Polsce</i> , nr 34447/05, 13 stycznia 2015	Skarżących reprezentowali prawnicy HFPC : A. Rzepliński, A. Bodnar, D. Bychawska Siniarska.	Obywatel polski zarzucił naruszenie art. 10 Konwencji z powodu skazania go za zniesławienie. Decyzja: naruszenie art. 10 Konwencji	Ineta Ziemele , Przewodniczący , Päivi Hirvelä, George Nicolaou, Ledi Bianku, Zdravka Kalaydjieva, Krzysztof Wojtyczek, Faris Vehabović
<i>Bistieva i inni przeciw Polsce</i> , nr 75157/14, 10 kwietnia 2018	Skarżących reprezentował J. Białas (HFPC) – Fundacja wskazuje tę sprawę jako własną w swym raporcie z 2019 r. ¹	Dotyczy przetrzymywania migrantów w Polsce, w tym dzieci. Decyzja: Naruszenie art. 8 Konwencji	Vincent A. de Gaetano (Pr) , András Sajó, Paulo Pinto de Albuquerque, Krzysztof Wojtyczek, Iulia Motoc, Gabriele Kucsko-Stadlmayer, Marko Bošnjak

¹ <https://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2019/01/raport-roczny-PSP-2018-EN.pdf>

<i>Solska i Rybicka przeciw Polsce</i> , nr 30491/17, 31083/17, 20 września 2018	Skarżących reprezentował P. Kładoczny (HFPC).	Skarżące zarzucały w szczególności, że ekshumacja zwłok ich mężów naruszyła art. 8 Konwencji. Kontekst: katastrofa lotnicza. Decyzja: naruszenie art. 8 Konwencji	Linos-Alexandre Sicilianos , Aleš Pejchal, Krzysztof Wojtyczek, Ksenija Turković, Pauliine Koskelo, Tim Eicke, Jovan Ilievski
--	---	--	--